

MLADI PRED IZBOROM DUHOVNOG ZVANJA U POSTMODERNOM OKRUŽENJU

Primljeno:
17. 9. 2008.

Izvorni
znanstveni
rad

UDK
254.41

MERI GOTOVAC

Kralja Tomislava 29
31400 Đakovo

Sažetak

Živimo u svijetu u kojemu sve više mladih osjeća krizu zvanja. Na temelju vlastita iskustva u odgojnom radu s mladima te proučavanja i razmišljanja kompetentnih autora autorica opisuje moguće puteve koji će u mladima pobuditi smisao i želju za duhovni poziv. U suvremenom svijetu na krizu općenito, pa tako i duhovnih zvanja, utječu subjektivizam, pluralizam, individualizam, konzumizam, hedonizam i kriza obitelji. U izboru duhovnog zvanja daljnje su prepreke zapostavljanje uloge razuma, nepovjerenje u institucije i religiozni sinkretizam. Poteškoće s kojima se susreću današnji mladi potvrđuju i sociološka istraživanja. Nove životne okolnosti upućuju na potrebu za promjenama u pastoralu zvanja. U to trebaju biti uključeni ne samo izabrani pojedinci nego i sveukupna zajednica vjernika.

Ključne riječi: mladi i duhovno zvanje, pastoral duhovnih zvanja, pedagogija zvanja

UVOD

*Čovjek samo srcem dobro vidi.
Bitno je očima nevidljivo.¹*

Svatko tko se bavi mladima lako će zapaziti da nije lako proniknuti tko su mladi, što u sebi nose i koja su njihova stvarna raspoloženja. Često se iza njihova burna smijeha, slobodna i neodgovorna ponašanja, neobična oblačenja te nezainteresiranosti za rad i učenje krije nesigurna, bojažljiva, ranjena i frustrirana, zakočena i neusmjerena mlada osoba. Mnogi od njih poput nomada lutaju na afektivnom, kulturnom i religioznom području, izgledaju izgubljeni i tjeskobni pred konačnim izborima, te praktički ostaju bez životnoga poziva.

Žalosno je susresti mlade, inače inteligentne i sposobne, u kojima je, izgleda, ugušena volja za životom, težnja prema velikim ciljevima i životnim odlukama, nada u bolji svijet. Samo tko ih voli, tko *srcem dobro vidi*, kome je stalo do mladih može to u njima prepoznati i pomoći im da se otvore životu i smislu čovjekova bića. »*Bitno je očima nevidljivo.*«

Zabrinjavajuća činjenica da se sve češće mogu susresti mladi bez zvanja, ne može ostaviti čovjeka ravnodušnim, a da se ne pita što je tome uzrok i kako im pomoći. Upravo ta pitanja bila su i nadahnuće za izbor naslova ovoga rada: *Mladi pred iz-*

¹ A. DE SAINT – EXUPÉRY, *Mali princ*, Mladost, Zagreb, ¹³1990, str. 72.

borom duhovnog zvanja u postmodernom okruženju.

O krizi zvanja govore povjesničari i nastoje odrediti vremenske raspone, o njoj govore sociolozi, psiholozi, filozofi i teolozi, a svatko od njih iznosi svoja tumačenja i razmišljanja. Koliko je poznato, Crkva kroz svoju povijest nikada nije poduzimala toliko napora za zvanja kao danas, nikad nije bilo toliko stručnih odgojitelja kao danas, a opet se, možda više nego ikada, osjeća kriza zvanja.

Nakon višegodišnjeg rada u katehizaciji s djecom i s mladima te vođenja duhovnih obnova za djevojke u svojoj redovničkoj zajednici Milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu, autorica ovog rada imala je prilike susresti mnoge djevojke koje osjećaju sklonost prema redovničkom pozivu, ali za kraće ili duže vrijeme njihova se želja gasi i o tome prestaju razmišljati. Upravo ta služba i osobno praćenje djevojaka ponukali su je da se počne više baviti literaturom koja će joj pomoći u osobnom praćenju i pastoralu zvanja, te će na osnovu svoga promišljanja i rada moći dati doprinos svojoj redovničkoj zajednici i svima kojima je na srcu pastoral duhovnih zvanja.

Proučavajući glavna obilježja postmoderne koja se odražavaju na crkveni, kulturni, gospodarski i društveni život današnjih mladih, autorica je došla do tvrdnje koju uokviruje razmišljanje u njezinu radu: *Bog i danas zove mlade u svećenički i redovnički poziv.* Iako su, nažalost, mladi prvi koji plaćaju rasap tradicionalnih vrijednosti našega zapadnog društva, jer dopuštaju da ih zahvati egzistencijalna tjeskoba, nezainteresiranost, praznina, individualizam, subjektivizam, materijalizam i hedonizam, te se danas govori o mladima bez zvanja, o mladima koji su prilično neodlučni i nepripremljeni za sučeljavanje sa životnim teškoćama, ipak se i u naše doba

moгу susresti mladi koji su raspoloženi i za duhovna zvanja. No, postavlja se pitanje gdje je onda danas problem krize zvanja, zašto ih se tako malo oduševljava da donesu doživotnu odluku za život u braku ili posvećenom svećeničkom ili redovničkom životu.

Upravo to je i glavna nakana ovoga rada – doći do bitnih postavki kakav bi trebao biti pastoral zvanja, a kakav animator zvanja u današnjoj Crkvi postmodernog društva, da bi se mladima koje Gospodin i danas zove znala pokazati vrijednost duhovnog poziva.

Na pitanje o čovjeku, njegovu smislu i njegovu pozivu nikad nije moguće do kraja potpuno odgovoriti. Budući da je to složeno pitanje, u traganje za pravim odgovorima, uputama i putokazima prema pravom smislu čovjekova bića uključene su mnoge znanosti. Svaka od njih na svoj način prilazi tajni čovjeka i njegova života, ali nijedna do kraja ne može dati odgovor na pitanje tko je čovjek i koji mu je smisao. Samo kad se udruže, tek donekle mogu rasvijetliti tu neizrecivu tajnu.

Pitanje duhovnog poziva, kao i pitanje kršćanskog poziva općenito, u teološkom i općeljudskom smislu uvijek je otvoreno pitanje pred čovjekom i pred ljudskom zajednicom. Iako pojam poziv/zvanje upućuje na religiozno izvorište, pa tako i na teološka promišljanja, on danas seže i na mnogo šire područje antropologije, sociologije i psihologije. Stoga je jasno da razumijevanje duhovnog poziva uvelike ovisi o interdisciplinarnom pristupu koji pomaže da se ljudska osoba poima kao cjelina. Čovjek je istovremeno svjesno – razumsko, emotivno – afektivno biće, ali i biće s nesvjesnim elementima, koji se očituju u pozivu.

Teološki gledano, sama riječ poziv pretpostavlja onoga koji zove i onoga koji se

odaziva. Uključuje, prema tome, dvije slobode koje se susreću i uspostavljaju odnos, Boga koji slobodno poziva i čovjeka koji se odlučuje u svojoj ljudskoj slobodi odgovoriti na Božji poziv.

Općenito govoreći, Bog je uvijek naklonjen čovjeku, uvijek zove i za svakoga ima plan. Problem je prepoznati Božji poziv u svome životu i odlučiti se odazvati. Opredjeljenje za posvemašnje posvećenje života Bogu nikad nije bilo jednostavno i lako, a pogotovo ne danas u svijetu s mnoštvom ideologija, svjetonazora i obećanja.

Potrošačko društvo stavlja pred mlada čovjeka sve širi prostor zamamnih ponuda i velikih obećanja. Sve češće dominiraju vrednote korisnosti i uživanja, a rijetko se može čuti o vrijednosti odricanja, žrtve, samozataje, svladavanja i požrtvovne ljubavi.²

Neobično je, ali istinito, da današnji mladi imaju sve, a opet ne doživljavaju ljubav i ako je imaju, često je ne prepoznaju kao vrijednost. Opća je pojava da današnje suvremeno postmoderno društvo, uz gubitak dimenzije povijesnosti, trpi i od gubitka afektivne dimenzije, koja je itekako bitna u doživljaju ne samo ljudske već i Božje ljubavi.³ Samo onaj tko je iskusio ljubav može je dijeliti drugima, može se otvarati životu i spreman je uložiti svoj život za druge.

Svjesna svih utjecaja suvremene složene kulture s antropološkim modelom »čovjeka bez zvanja«, Crkva se osjeća pozvanom, kako kaže papa Ivan Pavao Drugi u svojem apostolskom pismu *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće*, istraživati »načine i putove po kojima se kršćanska vjera ugrađuje u živo tkivo suvremene kulture i u njoj oslobađa obnoviteljsku energiju i jedinstvenu novost Evanđelja«⁴. Iz svega je toga jasno da Crkva treba ući u dublju analizu postmoderne kako bi novom evan-

gelizacijom mogla odgovoriti na potrebe vremena, kako bi bila kadra naviještati snažan smisao života kao »poziva«, stvarajući na taj način kulturu povoljnu za različita zvanja.

U pristupu odabranoj temi govori se o utjecajima koji onesposobljuju mladog čovjeka za zvanje. Da bi se lakše došlo do odgovora koji su to utjecaji, potrebno je bilo ponajprije oslikati kulturalno-društvenu situaciju te vidjeti kako se ona odražava u životu mladog čovjeka.

Mnogobrojni su uzroci krize duhovnih zvanja. Najčešće se navode: relativizam, subjektivizam, pluralizam, individualizam, konzumizam, hedonizam, raspadanje obitelji i dr. U pluralistički složenoj kulturi mnoštvo ponuda i mentaliteta čini mladog čovjeka neodlučnim i u izboru zvanja. Tako je došlo vrijeme u kojem mladi otklanjaju bilo kakvo zvanje i vrijeme *Europe bez zvanja*.

Ohrabrujuće je, ipak, da u takvoj slaboj i neutralnoj kulturi Europe, uz mnoge slabe i neodlučne mlade, ima i onih velikodušnih, sposobnih za otvaranje misteriju i transcendenciji. Sve to otvara nove puteve i zahtijeva novu evangelizaciju.

U procesu inkulturacije Radosne vješti u današnju kulturu i u procesu oblikovanja čovjeka otvorenog zvanju, Crkva osjeća snažnu potrebu za produbljanjem teologije zvanja i njezine povezanosti s drugim humanističkim znanostima. U proučavanju čovjeka i njegova odnosa prema

² Usp. B. Z. ŠAGI, *Problem redovničkih zvanja danas*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 134(2006)4, 320-321.

³ Usp. A. CENCINI, *Tajnovitost poziva. Formativni itinerarij u odabiru zvanja*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1999, str. 12-13.

⁴ IVAN PAVAO II: *Novo millennio ineunte. Apostolsko pismo episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001, br. 4.

pozivu najviše može pomoći teologija te filozofska i psihosocijalna antropologija, jer njihovi doprinosi osvjetljavaju što je čovjek i koje su njegove antropološke mogućnosti dok odgovara na Božji poziv.

Imajući to u vidu, potrebno je proučiti i antropološke aspekte kršćanskog poziva. U znanstvenoj filozofsko-teološkoj i psihološkoj raspravi o kršćanskom pozivu, uz druge autore, ponajviše se koriste doprinosi talijanskoga teologa i psihologa Luigijsa Marie Rulle, koji je u svojem djelu *Antropologija kršćanskog poziva*⁵ dao cjelovitu sliku antropoloških elemenata kršćanskog poziva.

Ovdje nije cilj temeljito predstaviti pojedine znanosti o čovjeku, već samo ukoliko pomažu teologiji i ukoliko koriste upoznavanju čovjeka i njegova kršćanskog poziva. Oslanjajući se na Rullinu metodu, i u ovom će se radu slijediti interdisciplinarni pristupi u proučavanju antropoloških aspekata kršćanskoga poziva.

U čovjeku postoje dvije antropološke mogućnosti i sposobnosti koje mu omogućuju da dođe do Boga, a to su teocentrično samonadilaženje i nesavršena ljudska sloboda. Obje te antropološke činjenice promatraju se kroz tri konvergentne perspektive: teološku, psihološku i psihosocijalnu.

Važno je i promatranje odnosa između čovjekove sposobnosti za samonadilaženje i njegove ograničene slobode, koja mu često priječi samonadilaženje i potrebu da živi objektivne moralne vrijednosti. Stoga mladoj ljudskoj osobi valja pomoći da bolje upozna i živi svoj kršćanski poziv.

Imajući sve to na umu, možemo govoriti o pastoralu zvanja u novim okolnostima. U tu svrhu važno je upoznati odgovarajuću metodologiju, sadržaje, opća načela, puteve i mjesta zvanja kao i pitanje osoba i službi u Crkvi koje su uključene u pastoral zvanja. Sveopći cilj je rasvjetljavanje

nastojanja Crkve za stvaranje nove kulture zvanja. Osim teoretskih načela potrebno je poraditi i na konkretnom pastoralu zvanja.

U našim crkvenim zajednicama često su jasni osnovni ciljevi i osnovne strategije pastoralna zvanja, no ostaje pomalo neodređena pedagogija odgojnog predlaganja i odgojnog puta, da bi se u mladima potaknula raspoloživost za zvanje. Zbog toga danas unutar i izvan Crkve stanovite odgojne ustanove imaju slabe rezultate. Uz izvanjske i unutarnje uzroke krize duhovnih zvanja, kriza zvanja je sigurno i kriza odgojnog predlaganja i odgojnog puta.

Budući da svaki poziv dolazi od Boga, valja razmisliti i o pedagogiji koju bi trebalo slijediti da se u mladima probudi želja za duhovnim zvanjem. Pedagoški put zvanja jest hod usmjeren prema odrasloj dobi vjernika koji je pozvan odlučiti o sebi i o vlastitom životu u slobodi i odgovornosti prema Božjem naumu za svakog čovjeka. Na tom je putu čovjeku potrebna osobna duhovna pratnja. Kršćani kao uzor slijede Isusovu pedagogiju iz Evanđelja. To je pedagogija koju bi svaki animator zvanja i svaki odgojitelj u vjeri trebao znati kako bi vodio mladu osobu da prepozna Gospodina koji ga zove i da mu potom odgovori.

Dokument *Nova zvanja za novu Europu*⁶ predlaže pet dimenzija tajne poziva koji od Boga dolazi čovjeku putem bratskog/sestrinskog posredovanja ili putem zajednice: sijati, pratiti, odgajati, formirati i raspoznavati. Svaka od njih je važna za stvaranje prikladne pedagogije zvanja.

⁵ L. M. RULLA, *Antropologija kršćanskog poziva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.

⁶ PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu. Završni dokument Kongresa o svećeničkim zvanjima i o zvanjima posvećena života u Europi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.

U traženju puteva kako u mladima buditi smisao i želju za duhovnim pozivom, dobro je imati na pameti nešto na što upozorava kardinal Godfried Danneels: »Trebalo bi zaista proučavati sociološke, psihološko-kulturalne, pedagoške i teološke aspekte. To stajalište ne treba odbacivati niti podcijeniti, ali se prije svega moramo zdušno, neprekidno i ustrajno vježbati u stjecanju kreposti nade, moramo se učiti nadati. Postoji samo jedno jedino sredstvo, ono što je sam Isus koristio kad je bio napastovan protiv nade ili da skrene od često onako tvrde Očeve volje: probudio bi noć u molitvi.«⁷ Molitva za zvanja izričito je Isusov prijedlog, tã sam je rekao: »Molite, dakle, gospodara žetve da pošalje radnika u žetvu svoju« (Mt 9, 38).

1. UTJECAJ POSTMODERNE NA IZBOR ZVANJA

Čovjek kao povijesno biće ima svoje vrijeme i svijet u kojemu živi. To je ujedno jedini mogući »kontekst« ostvarenja njegova vlastita života i poziva. Imajući na pameti mlade »Samuele« i njihove »Elije«⁸, koji kroz govor današnje kulture i civilizacije što pripada postmodernom društvu otkrivaju Božji zov i na nj ukazuju, potrebno je barem u kratkim crtama protumačiti pojam *mladi*, istaknuti osnovna obilježja postmoderne, a potom ukazati na to kako se postmoderna kultura, njezine vrednote i psihosocijalne datosti odražavaju na današnje mlade, a tek onda prikazati kakvi su današnji mladi u odnosu na izbor zvanja.

Sve to ima za cilj što bolje razabrati govor našega vremena kako bi se na iza-zove što ih ono postavlja odgovorilo jezikom razumljivim mladima koji traže odgovor o smislu svojega života. Upravo o tome govori i papa Ivan Pavao II u svojem apostolskom pismu *Novo millennio ineunte* – *Ulaskom u novo tisućljeće*, kad kaže da

istražujemo »načine i puteve po kojima se kršćanska vjera ugrađuje u živo tkivo suvremene kulture«⁹.

Samo je po sebi jasno da se narod Božji na svojem putovanju neprestano susreće s novom stvarnošću, iskustvima i potrebama svijeta. Tako se, usporedo s razvojnim procesima i društvenim promjenama, mijenjaju i ljudske okolnosti, spoznaje i otkrića. Zato Crkva, svjesna svoje povijesnosti i poslanja, trajno ostaje u službi svojeg uvijek istog poziva, kao i u službi konkretnog čovjeka kojemu je poslana. Ona zna da je nemoguće zaustaviti vrijeme i njegove probleme. U pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* izrijekom stoji: »Stoga je potrebno spoznati i razumjeti svijet u kojem živimo, njegova očekivanja, težnje i često dramatičan značaj.«¹⁰ U tom pravcu ide i sãborsko upozorenje da je apsolutno nužno ići naprijed u svim područjima i u svim oblicima kršćanske poruke, ali uvijek u vjernosti Riječi i vremenu u kojemu živimo.¹¹ Da bi se, dakle, razumjelo suvremenu kulturu, valja temeljitije upoznati vrijeme, njegova obilježja i potrebe te načine kako ono djeluje na mlade ljude, osobito ukoliko se

⁷ G. DANNEELS, *Krizna zvanja*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1999, str. 15.

⁸ Usp. K. HEMMERLE, »Berufungspastoral um die Jahrtausendwende«, u: *Heute Berufung vermitteln. Hintergründe – Perspektiven – Impulse*, Die PWB – Sonderdrucke 24, Informationszentrum Berufe der Kirche, Freiburg, 1986, str. 1.

⁹ IVAN PAVAO II, *Novo millennio ineunte. Ulaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo episkopatu, kleru i vjernicima na završetku Velikoga jubileja godine 2000*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001, br. 4.

¹⁰ *Gaudium et spes*. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 4.

¹¹ Usp. D. ŠIMUNDŽA, *Ljudske vrijednosti i kršćansko poslanje*, Crkva u svijetu, Split, 1995, str. 12.

želi suočiti s pitanjem zvanja u postmoder-
nom ozračju. Tu se izdvajaju dvije metodo-
loške datosti. S jedne je strane neophodno
upoznati stanje mladih, pri čemu valja u
pomoć pozvati antropologiju, sociologiju,
psihologiju i teologiju, a s druge strane va-
lja duboko vjerovati kako evanđeosko sjeme
koje pada u mlado srce ima neiscrpnu snagu.
Tek uz te pretpostavke moguće se je upusti-
ti u istraživanje pitanja duhovnog zvanja
u suvremenoj postmodernoj kulturi.

1.1. *Obilježja današnje mladeži*

Govoriti o mladima općenito, o svemu
onom što čini njihov svijet, nije zahvalno
i nikad nije do kraja objektivno. I ne mo-
že biti objektivno budući da se svijet, kad
ga se analizira, u svojoj naravi prikazuje
vrlo složenim i dinamičnim. Čim se stvo-
ri slika jednog trenutka, već se primjećuje
da je zastarjela, da više nije objektivna.
Teško je odrediti stvarnost mladih tako
da bi se moglo govoriti o globalnoj stvar-
nosti mladih. Lakše je ukazivati na slože-
nost situacije i na elemente kroz koje se
očituje njihov svijet.

Pojam *mladi* sve je teže vremenski ogra-
ničiti. Doba mladosti danas počinje rani-
je, traje duže i završava kasnije. Nestaje ne
više nekim presudnim događajem kao što
je zaposlenje, ženidba ili sl., nego polako,
tiho i jedva primjetno.¹²

Ipak, da bi se donekle odgovorilo na
pitanje tko su mladi i tko spada u tu ka-
tegoriju, teško je dati definiciju kao opće-
nit obrazac za sve važne elemente koji ob-
likuju profil mladog čovjeka. Danas se u
literaturi uvriježio pojam *mladi* koji u sebi
objedinjuje tri kategorije: predadolescenc-
ciju, adolescenciju i mladost.¹³ U predado-
lescenciji ostvaruje se psihofizički identi-
tet, u adolescenciji društveni identitet, a
cjelovito uključivanje u aktivni društveni
život događa se za vrijeme mladosti.

Gotovo sva europska istraživanja pos-
ljednjih petnaestak godina definiraju mla-
dost kao životno razdoblje u tranziciji koje
podrazumijeva postizanje biološke i socio-
loške zrelosti. Općenito se smatra da su
mladi postigli zrelost kada dovrše svoju
profesionalnu formaciju, pronađu stalno
radno mjesto, napuste roditeljski dom,
osnuju svoju obitelj i preuzmu roditeljsku
odgovornost.¹⁴ No danas je očito kako se
mladenačka dob produžuje i kako se u od-
raslu dob postupno prelazi sve kasnije.
Studije o tzv. mladenačkom stanju vide
produžetak mladenačke dobi u njihovom
nesigurnom i tjeskobnom odnosu prema
budućnosti¹⁵ i u nedostatku uzora uz koje
bi pristali i u kojima bi se prepoznali.¹⁶
Posljedica toga jest činjenica da oni u svo-
jem prijelazu prema odrasloj dobi slijede
sve osobniji i subjektivniji put, koji je samo
djelomično vezan uz njihovu kronološku
dob, a ograničavajući se na život iz dana
u dan oni nisu skloni stvaranju osobnog
projekta.¹⁷ Boje se preuzeti nešto što obve-
zuje i nerijetko su uvjereni kako jednom
stvorenu odluku mogu mijenjati kad god

¹² Usp. I. TOMIĆ-KOLUDROVIĆ – A. LEBU-
RIĆ, *Skeptična generacija*, Antun Gustav Matoš,
Zagreb, 2001, str. 25.

¹³ Usp. SVETI ZBOR ZA KLERIKE: *Opći kate-
hetski direktorij*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,
1972, br. 82-91; IVAN PAVAO II, *Catechesi tra-
dendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj pouci u
naše vrijeme*, Glas Koncila, Zagreb, 1979, br. 40;
BISKUPI JUGOSLAVIJE: *Radosno naviještanje
evanđelja i odgoj u vjeri. Temeljne smjernice o obno-
vi religioznog odgoja i kateheze*, Kršćanska sada-
šnjost, Zagreb, 1983, br. 12.

¹⁴ Usp. V. MANDARIĆ, *Profil mladih danas*, u:
»Kateheza« 21(1999)1, 32-44, ovdje str. 33-34.

¹⁵ Usp. M. POLLO, *Biti mlad danas*, u: »Kateheza«
29(2007)1, 29-53, ovdje str. 32.

¹⁶ Usp. S. PAGANI, *Današnji mladi i raspoloživost
za evanđelje*, u: »Kateheza« 27(2005)2, 139-151,
ovdje str. 140-141.

¹⁷ Usp. M. POLLO, *Biti mlad danas*, u: »Kateheza«
29(2007)1, 29-53, ovdje str. 33.

to budu htjeli. Zbog toga se mnogi boje učiniti bilo kakav životni izbor ili se odlučiti za zvanje.¹⁸

Iako su traženje smisla života i otvorenost prema budućnosti kod mladih često snažno ograničeni na područje osobnoga i subjektivnoga, ipak se ne može zanijekati da unatoč svemu ima mladih koji donose hrabre i postojane odluke i životne izbore.

Često se čuje da su mladi ogledalo sredine u kojoj žive. Da bi se dobila što jasnija slika o njima, potrebno je vidjeti stvarnost u kojoj žive i istaknuti bitne značajke društveno-kulturološkog ambijenta, koji ima velik utjecaj na kulturno usmjerenje mladih i bitno određuje njihovo životno usmjerenje. Potrebno je ukazati na oznake postmoderne kulture.

1.2. Oznake postmoderne kulture

Razdoblje u kojem danas živi suvremeni čovjek naziva se postmodernom. Pojam *postmoderne* u mnogočemu je nejasan, dvoznačan i neodređen. Njime se pokušava objasniti mnoštvo različitih pojmova.¹⁹ »Jedni drže da je postmoderna nastavak moderne i da vuče svoje podrijetlo iz prošlih liberalističkih i marksističkih ateizama pa je samo logičan nastavak društva.«²⁰ Postmoderna se iskazuje kao kriza glavnih mitova moderne – razuma, znanosti, napretka i demokracije.²¹ Nastali su velika »praznina, raspad obitelji, ekološka prijetnja, neispunjenost življenja u blagostanju, slabljenje osjećaja društvenosti, usamljenost ljudi u svijetu najsavršenijih komunikacija, porast sebičnosti i bijeg u narcizam«²². Zapravo se može reći da je termin *postmoderna* postao sinonimom za svojevoljno i samovoljno.²³

Nije lako i jednostavno odrediti značenje i smisao pojma *postmoderna*, jer ne postoji jedna jedinstvena formula koja bi

to razdoblje povijesti cjelovito prikazala. Ni vremenski se ne može točno odrediti kada se i gdje taj pojam prvi put javlja u javnosti. Jedni autori tvrde da su porijeklom iz Sjedinjenih Američkih Država, drugi da je taj pojam zaživio u Europi oko 1985. godine, a treći opet drže da je pojam *postmoderna* nastao još u doba Aristotela i klasične grčke filozofije. Obično se misli da se termin *postmoderna* prvi put pojavio tridesetih godina dvadesetog stoljeća. Teoretičar i filozof kulture Arnold Toynbee u 20. st. tim pojmom naziva novo razdoblje europske kulture koje započinje 1875. Pojam je kasnije ušao u različita kulturalna područja i discipline, i to od književnosti, arhitekture i umjetnosti do sociologije, filozofije i teologije.²⁴

U analizi postmodernog vremena ovdje se nije potrebno upuštati u različite kulturalne discipline, nego se je dovoljno zadržati

¹⁸ Usp. T. ENGLBERGER, »Berufsbiographie und kirchliche Bindung«, u: SCHWEIZERISCHES PASTORALSOZIOLOGISCHES INSTITUT (ur.): *Lebenswerte. Religion und Lebensführung in der Schweiz*, Zürich, 2001, str. 165-191.

¹⁹ Usp. M. KRIVAK, *Filozofsko tematiziranje postmoderne*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 2000, str. 166.

²⁰ J. JUKIĆ, »Nove društvene prilike i ezoterično okultna religioznost«, u: M. NIKIĆ (ur.), *Novi religiozni pokreti*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1997, str. 111.

²¹ Usp. J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga. Ogladi iz društvene religiozije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997, str. 312-324; P. SOROKIN, *The crisis of our age*, Chatam, NY: Oneworld Publications Ltd, 1992.

²² A. MATELJAN, *Postmoderna i teologija*, u: »Crkva u svijetu« 37(2002)4, 387-409, ovdje str. 391.

²³ Usp. S. WENDEL, »Postmoderne Theologie? Zum Verhältnis von christlicher Theologie und postmoderner Philosophie«, u: K. MÜLLER (ur.): *Fundamentaltheologie: Fluchtlinien und gegenwärtige Herausforderungen*, Regensburg, 1998, str. 193.

²⁴ Usp. I. KOPREK, »Mladi u okružju postmoderne«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmoderni. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 206.

samo na nekim elementima koji su važni za utemeljenje slike o današnjem svijetu.

Zapravo, za razumijevanje fenomena postmoderne i suvremene misli potrebno je ponajprije uzeti u obzir razmišljanja dvojice filozofa, koji će svojim teorijama stvoriti temeljne postavke postmoderne kulture. To su filozofija nihilizma Friedricha Nietzschea i filozofija bitka Martina Heideggera. Ta dvojica mislilaca položila su čvrste temelje razdoblju postmoderne epohe. Zahvaljujući njima, može se postmodernu kao filozofsku misao definirati pojmom kritike i destrukcije zapadne racionalne misli, koja više nije u stanju biti nosivi čimbenik suvremenog svijeta.

Svakako, nužno se je pozabaviti filozofijom egzistencije Martina Heideggera (1889-1977). On je 1927. godine objavio svoje najvažnije djelo *Bitak i vrijeme*, koje će biti prava prekretnica u filozofskom mišljenju i razmišljanju.²⁵ Tu Heidegger postavlja zahtjeve za destrukcijom povijesti metafizike, tj. pojmovnog sustava koji njome vlada. Svekoliko istraživanje u *Bitku i vremenu* usmjereno je prema očitovanju bitka. Za razliku od klasične metafizike, u kojoj je bitak shvaćen kao prisutnost, postojanost i trajnost, kod Heideggera je shvaćen kao događanje i pojavljivanje bitka. Zato najprije treba odrediti što Heidegger razumijeva pod pojmom bića, jer se tek u odnosu prema biću može govoriti o bitku. Tako je biće sve ono što čovjek misli, sve ono o čemu govori i prema čemu se odnosi. Biće je i ono što smo mi sami. Heidegger će reći: »Bitak leži u egzistenciji (Daßsein) i esenciji (Sosein) u realnosti, postojanju, opstojanju, *tubitku*, u *ima*.«²⁶

Kad govori o čovjeku, Heidegger ga terminološki određuje kao *tubitak*. »Tubitak je biće koje se naprosto ne pojavljuje među drugim bićima.«²⁷ Biću je svojstveno da je ono sa svojim bitkom i da je putem

njega samo sebi dohvatljivo. Glavna oznaka bitka *tubitka*, odnosno čovjeka, jest njegova egzistencija. Bitak prema kojemu se *tubitak* odnosi, zove se egzistencija. Čovjek shvaćen kao *tubitak* uvijek razumije sebe iz egzistencije u kojoj se nalazi. U analizi *tubitka* Heidegger ide dalje i uvodi novu kategoriju koja mu pomaže u razumijevanju *tubitka*, čovjeka, a to je vrijeme, pa zaključuje da se smisao bitka mora tražiti u povijesnom okviru. Čovjekov bitak svoj smisao nalazi u vremenitosti, što u konačnici vodi prema zaključku da se smisao bitka mora tražiti u povijesnom okviru. Tako Heidegger u analizu bitka uvodi novu fenomenološku metodu, koja je za njegovu filozofiju od najvećeg značenja.²⁸

Što je, zapravo, fenomen prema Heideggeru? Oslanjajući se na grčki izvornik, Heidegger iznosi najjednostavniju definiciju fenomena. To je ono što se pokazuje, to je očitovanje, objelodanjivanje, pokazivanje sebe po samome sebi. Fenomen u svojem pokazivanju uvijek je samo događanje nečega iza čega ne postoji nikakva trajna, stabilna i oduvijek postojeća stvarnost. Prije i nakon pokazivanja fenomena nema ničega. Tumačeći tako bitak, Heidegger na koncu otkriva da izvan pojavnog svijeta nema nikakva oslonca ili uporišta na kojem bi se pojavnost temeljila. Tako je fenomenološki svijet, zapravo, najdublja tragedija i sasvim pesimističan, jer iza, ispod ili iznad svega što postoji nema ničega. Za razliku od klasične metafizike u

²⁵ M. HEIDEGGER, *Sein und Zeit*, Tübingen, 1971. Hrvatsko izdanje: M. HEIDEGGER, *Bitak i vrijeme*, preveo N. Šarinić, Naprijed, Zagreb, 1985.

²⁶ Misli M. Heideggera citirane su prema: N. DOGAN, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003, str. 223.

²⁷ Usp. isto, str. 224.

²⁸ Usp. isto, str. 224-225.

kojoj je bitak shvaćen kao prisutnost, postojanost i trajnost samoga bitka, za Heideggera smisao bitka predstavlja vrijeme, što govori da bitak nije nešto trajno već prolazno, pojavno. Dakle, bitak je u konačnici događanje, zbivanje. Tu je bitna razlika između Heideggera i klasične metafizike. Iza pojavnoga ne postoji ništa. To je najtragičnija čovjekova spoznaja koja proizlazi iz analize bitka kod Martina Heideggera. Odatle proizlazi da čovjekova egzistencija, njegov život, nema pravog uporišta niti pravog oslonca. Tako je Heidegger svojim novim misaonim kategorijama poduzeo dekonstrukciju metafizike i ontologije, jer prema njegovu mišljenju za biće ne postoji čvrst i pouzdan temelj kao uporište. Bitak i biće shvaćeni su u obostranoj ovisnosti izvan koje nema ničega.

Heideggerova je filozofija vrlo važna za sva kasnija događanja i tumačenja same postmoderne. Tako upravo postmoderna u pristupu stvarnosti naglašava kako je sve rascjepkano i nema cjelovitosti niti trajnosti. Suvremeni čovjek vrijeme želi potpuno »ubiti«, želi ga lišiti trajanja i pretvoriti u neposredni trenutak.²⁹

Najšire je značenje postmoderne izložio francuski mislilac i predstavnik postmodernističke misli Jean Francois Lyotard. Krajem sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća, zahvaljujući posebice njegovoj knjizi *La condition postmoderne* (Postmoderno stanje), postmodernizam postaje izraz za filozofski pravac koji je ušao u jezik filozofskog mišljenja i društveno-humanističkih znanosti. Njemu se priznaje da je u kriznom razdoblju moderne i njezinih temelja prikazao novo stanje duha tumačenjem stvarnosti i životnih prilika u postmodernoj novosti. Lyotardova je namjera bila analizirati stanje znanja u visoko razvijenim zemljama, odnosno stanje umnih temelja na koja se oslanja današnje znanje

u razvijenim zemljama. To stanje znanja Lyotard naziva *postmodernom*. Prema njemu, tom novom obliku mišljenja te posvećanjem odnosu prema svijetu i bivstvovanju svojstvene su, prije svega, dvije stvari: prvo, napuštanje velikih misaonih podviga kojima bi valjalo objasniti svijet u njegovoj cjelovitosti; drugo, pluralizam i s njime povezan relativizam i subjektivizam.³⁰

Polazeći od činjenice da su u postmodernizmu sve velike pripovijesti (povijest, napredak, znanost, rad) postale nemoguće, jasno je da je i pripovijest Boga »dekonstruirana«, jer je Bog u kršćanskoj tradiciji predstavljen kao najuzvišenije biće i apsolutni identitet. Lyotard svojim stavom, bitno vezanim uz poimanje negativne teologije da se ono što se označava kao apsolutno ne može nikako pokazati i uprisutniti u imanentno-osjetilnom svijetu, odbacuje kršćansko razmišljanje o utjelovljenju Boga i o jedinstvenosti osobe Isusa Krista, jer kršćanstvo na taj način zapravo krši glavne pretpostavke postmoderne glede apsolutnoga, koje uvijek ostaje tajnom koju nije moguće dokazati.³¹

Današnja kultura sve više poprima znakove koji pokazuju da živimo u kulturi bez Boga. Odbacujući Boga, postmoderna istovremeno u klasičnom smislu odbacuje metafiziku i kršćanstvo. U modernom svijetu, razum, pošto se distancirao od vjere, zahtijeva apsolutnu slobodu od bilo kakva principa ili nadnaravne stvarnosti. Suvremena se kultura nadahnjuje racionalizmom i sekularizmom, napušta filozofiju bitka, a pribjegava nihilizmu. Negira se moguć-

²⁹ Usp. *isto.* str. 225-235.

³⁰ Usp. A. STRES, *Karakteristike postmoderne kulture*, u: »Svesci« 34(2000)101-102, 80-88, ovdje str. 80.

³¹ Usp. Ž. TANJIĆ, *Postmoderna – izazov za teološko promišljanje?*, u: »Bogoslovska smotra« 71(2001)1, 1-15, ovdje str. 5-6.

nost susreta znanosti i religije jer se iz kulturnog obzorja eliminira sve ono što se ne može znanstveno dokazati.³²

Drugo je važno ime u analizi postmoderne Gianni Vattimo, talijanski sociolog. Ovdje nije cilj analizirati temelje na kojima Vattimo gradi svoju sliku postmodernog vremena, već kako on gleda na čovjeka u postmodernom vremenu. Po Vattimovom mišljenju, svijet postmoderne predstavlja svijet slobode, koja je za suvremenog čovjeka problematična, jer zove na neprekidno mijenjanje stavova, mišljenja, pogleda na svijet, same povijesti. On ističe kako je čovjek ipak u trajnoj nostalgiji za dorečenim sustavima i odgovorima. Zato je za Vattima postmoderna ne samo izazovna nego i opasna.³³

U sociologiji se pojam *postmoderna* povezuje s definicijom postindustrijskog društva, kojega razdoblje započinje pojavom elektronike, elektroničkog računala i druge suvremene tehnike. Međutim, vrlo se brzo, posebice među mladima, javlja jak otpor prema prevladavajućim vrednotama razvijene industrijalizacije, prema razvoju kao jednostavnom uvećavanju bogatstva i nagomilavanju materijalnih dobara. U tom ozračju, postmoderna označava kraj i neostvarenost ideala modernog vremena u kojem je vladala velika vjera i optimizam u industriju, tehniku i znanost.³⁴ Kao reakcija na sve to, ponovno se javlja osjetljivost za vrijednosti kao što su subjektivnost, individualnost, pluralizam, samoostvarenje, sloboda i kreativnost.³⁵

U postindustrijskom razdoblju iz čovjekova života nestaju primarne strukture društva kao što su obitelj, rodbina, prijatelji, zapravo, sve temeljne strukture svagdanjeg života. S druge, pak, strane u takvom se ozračju pojavljuju neki drugi čimbenici kao što su nestabilnost, nesigurnost i osjećaj izgubljenosti. Kao maksimum

ostvarenog zadovoljstva javlja se hedonizam, koji u pojedincima izaziva ljubomoru, zavist, egoizam i pohlepu, što će biti izvor mnogih nezadovoljstava i nemira.³⁶

1.2.1. Utjecaji postmoderne svijesti na život i djelovanje današnje mladeži

Svijet mladih nije moguće promatrati izolirano i neovisno o utjecaju političkih, socijalnih i kulturnih zbivanja. Mladi postmoderne integrirani su u postojeći dominantni vrijednosni sustav zapadnoeuropskog pluralnog društva u kojem prevladava filozofija individualizma i konzumizma. Mladi je čovjek umnogome obuzet samim sobom i svojim vlastitim poimanjem egzistencijalnih i duhovnih vrijednosti. Filozofija života u kojoj se naglasak stavlja na *živi samo za aktualni trenutak* i gdje odrasli u okvirima općeg raspoloženja počinju obožavati mladost (ostati vječno mlad, produžiti mladost), dovodi i do sve veće infantilizacije suvremene civilizacije.³⁷

³² Usp. V. MANDARIĆ, *Mladi i Crkva na istoj valnoj dužini – utopija ili stvarnost?*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 130(2002)4, 200-204, ovdje str. 200.

³³ Razmišljanje G. Vattima, talijanskog sociologa, o čovjeku u postmodernom vremenu. Preuzeto iz: N. DOGAN, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003, str. 265-266.

³⁴ Usp. I. KOPREK, »Mladi u okružju postmoderne«, u: JELENIĆ, Josip (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 206.

³⁵ Usp. N. DOGAN, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003, str. 237.

³⁶ Usp. M. LECHNER, *Pastoraltheologie der Jugend. Geschichtliche, theologische und kairologische Bestimmung der Jugendpastoral einer evangelisierenden Kirche*, Don Bosco Verlag, München, 1992, sv. 1, str. 249.

³⁷ Usp. A. PAVLOVIĆ, *Pomaci i promjene u identifikaciji mladeži u novije vrijeme*, u: »Bogoslovska smotra« 68(1998)1-2, 17-31, ovdje str. 21.

Proizvodna i potrošačka moć, koja se silovito nameće i bezobzirno vlada, stvara privid zemaljskog raja, no istodobno rastuće i obezglavljuje čovjeka, tako da su se u čovjekovu životu pobrkale ili se jasno ne vide temeljne datosti kao što su istina, pravičnost, sloboda i čudoređe.³⁸ U takvom planetarnom, globaliziranom i složenom³⁹ društvu postoji tzv. »postmoderni mentalitet«, koji je svojstven, prije svega, novim generacijama. One su otvorenije za stvarnost koja dolazi, ali su zato i ranjivije. To u njima povećava osjećaj neizvjesnosti, nesigurnosti i nestabilnosti. Otuda narcistička i hedonistička težnja: *uživaj svoj život*, uživaj u sadašnjem trenutku bez odgovornosti i pomisli na budućnost, što na neki način postaje kategorički imperativ našeg vremena.

Drugim riječima, *sadašnjost* postaje jedino životno vrijeme. Sve je podređeno jednom jedinom cilju: imati danas lijep i ugodan život, ispunjen raznolikim doživljajima. »Carpe diem« (»Iskoristi dan«) rečenica je koja u svijesti naših suvremenika znači sljedeće – uberi lijepu plodove dana, uživaj trenutak sadašnjosti i ne brini previše za budućnost. Naime, riječ je o kulturi koja daje posebno važno mjesto sadašnjem trenutku. Ograničava čovjeka na ovdje i sada. To je sadašnjost bez prošlosti i bez tradicije. Ljudsko biće je biće koje se kreće bez određena cilja, bez povijesti, ograničena je pamćenja, bez vrijednosnih uspomena i bez moralne snage da toj povijesti nametne smisao ili smjer.⁴⁰ Takva je filozofija posebno česta među mladim ljudima. *Prevlast sadašnjosti* u svijesti današnjeg čovjeka predstavlja poziv da se oblik i sadržaj crkvenog navještaja ima usmjeriti prema tom osjećaju suvremenog čovjeka te da se čovjeku pomogne da se oslobodi od *usredotočenosti na sadašnjost* i svoj pogled usmjeri prema Božjim obećanjima,

prema životu po vjeri, koja je čvrsto uvjeren u ono čemu se nada (usp. Heb 12, 1).⁴¹

Društvena složenost, brze društveno-kulturalne promjene i široka ljestvica mogućnosti negativno utječu na mlade, pa su oni daleko od velikih ciljeva koje treba ostvariti u životu, odbijaju odrasti te odbijaju donositi konačne odluke koje ih obvezuju.⁴²

Ova rasprava pokazuje mnogostruki utjecaj postmoderne kulture i mentaliteta na svijet mladih. Taj svijet danas proučavaju brojne znanstvene discipline da bi ga raščlanile i o mladima načinile koliko-toliko preglednu sliku. Stoga bi ovdje valjalo iznijeti nekoliko čimbenika koji presudno utječu na mlade dok u vremenu postmoderne oblikuju svoje mišljenje i stavove.

1.2.1.1. Informacija i znanje

Mladi su postmoderne pod utjecajem vrlo brzog širenja informacija, i to s različitih područja. Mnoštvo prividno važnih informacija sustiže ih iz trenutka u trenutak. Okruženi mnoštvom i raznolikošću informacija, znanje vrlo često i lako zamjenjuju posjedovanjem informacija. Znati znači imati informaciju. Što se ima više informacija, to se više zna. U svakom slu-

³⁸ Usp. A. ČEČATKA, *Svetost. Smjerokaz u pastoralu duhovnih zvanja*, u: »Bogoslovska smotra« 74(2004)3, 943-964.

³⁹ U opisu postmoderne kulture često se spominje riječ »složenost«. Taj se izraz obično upotrebljava za označavanje karakteristične kulture ekonomski razvijenijih društava koja su u potpunosti proživjela proces sekularizacije i modernizacije. Usp. J. M. GARCÍA, *Obzorja duhovnosti za mlade u Europi*, u: »Kateheza« 27(2005)2, 152-169, ovdje str. 153.

⁴⁰ Usp. J. M. GARCÍA, *isto*, str. 155.

⁴¹ Usp. A. DOMAZET, *Crkva – nositeljica tradicije u postmodernoj*, u: »Obnovljeni život« 56(2001)4, 423-436, ovdje str. 434.

⁴² Usp. P. GAMBINI, *Težnje identiteta i smisla u adolescenciji*, u: »Kateheza« 27(2005)4, 334-352, ovdje str. 350-352.

čaju, fragmentarno slaganje informacija kao posljedicu ima oblikovanje fragmentarne inteligencije, koja je sve manje sposobna ponirati u samu bit stvari. Postmoderna je mladež sve manje spremna na apstraktno i pojmovno mišljenje. Slika im je zanimljivija od teksta, a zvuk od poruke.⁴³

Takav pristup temeljnoj ljudskoj potrebi da se razumije i upravlja sobom i svijetom u kojem se živi nije nimalo bezopasan. Zbog siromaštva znanja o sebi i životu, zabrinuti su pred obvezama te strahuju pred budućnošću.

1.2.1.2. Konzumizam

Postmoderna zagovara vrednote prolaznosti, nepostojanosti i ugone. Razonoda je iznad dužnosti, a sloboda iznad solidarnosti. Nikada čovjek nije bio toliko uronjen u sadašnje, u pohlepu za užitkom života. Sve treba biti brže i bolje. Napredak, kao ključna riječ današnje kulture, potiče potrošnju, no potrošnja danas počinje imati drugo značenje. Ona više nije potraga za predmetima koji bi trebali postati vlasništvo, naprotiv, trošenje se pretvara u potragu za kratkoročnim iskustvima. Zapravo, može se reći da se čovjek današnjice poistovjećuje s onim što konzumira.⁴⁴ »Mnogi mladi prepuštaju se egzistenciji leptira i lete od cvijeta do cvijeta, skakuću od otočića do otočića, eksperimentiraju s ovim ili onim. Prepuštaju se logici: želiš li biti, moraš imati – imaš li nešto, tek onda si netko!«⁴⁵

Potreba za imanjem, novcem, posjedovanjem, slavom i zabavom važna je karakteristika mladih našega vremena. Mladi čovjek želi imati, i to sve i odmah. Više nego prema svojem unutarnjem svijetu, okrenut je prema van, odnosno prema svijetu kupovanja, posjedovanja, konkurencije. Tako s vremenom slabe njegove unutarnje potrebe. Riječ je o konzumizmu ko-

jemu posebno doprinose vrlo lukavo smišljeni reklamni plakati i spotovi koji podilaze današnjem čovjeku. U čovjekovoj okolini gotovo da više nema mjesta gdje ga neće doći neka reklama, ponuda ili obavijest o nečemu što neizbježno mora kupiti, nabaviti, imati, posjedovati, uživati, nešto bez čega mu je »kvaliteta života« neodrživa. Budući da mladi čovjek još nije uspio izgraditi čvrsta mjerila prema kojima bi se orijentirao, u njemu vapi nagon da dohvati: »Sad, odmah i sve!«⁴⁶

Tako mnogobrojne mogućnosti dovode čovjeka u stresnu situaciju, jer on ne može konzumirati sve što se u kratkom vremenskom roku izmjenjuje na tržištu.⁴⁷ Želja da se što više ima otežava komunikaciju među ljudima. Nitko nije spreman s drugim dijeliti, a posljedica je toga individualizam i usamljenost.⁴⁸ Naravno da to čovjeka, posebno mladoga, odvlači od njega samog, od onog unutarnjeg, i uvjerava ga da sreću treba tražiti izvan sebe,⁴⁹ u »imati« i »tro-

⁴³ Usp. I. KOPREK, »Mladi u okružju postmoderne«, u: JELENIĆ, Josip (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 214.

⁴⁴ Usp. M. LECHNER, *Pastoraltheologie der Jugend. Geschichtliche, theologische und kairologische Bestimmung der Jugendpastoral einer evangelisierenden Kirche*, Don Bosco Verlag, München, 1992, str. 249.

⁴⁵ I. KOPREK, »Mladi u okružju postmoderne«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 214.

⁴⁶ Usp. K. KNEZOVIĆ, »U potrazi za putokazima«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 191.

⁴⁷ Usp. F. REHEIS, *Die Kreativität der Langsamkeit: Neuer Wohlstand durch Entschleunigung*, Primus Verlag, Darmstadt, 1998, str. 95.

⁴⁸ Usp. K. MAY, *Pilgern. Menschsein auf dem Weg*, Echter, Würzburg, 2004, str. 191.

⁴⁹ Usp. V. MANDARIĆ, »Otvorenost mladeži religioznoj dimenziji«, u: *Mladež pred izazovom i ponudom duhovnosti*. Zbornik radova XVI. i XVII.

šiti«. Nije čudno što je tako, jer su ponude ogromne na svim područjima, pa i na materijalnom i duhovnom. To izobilje ponuda, beskrajna mogućnost izbora, ne pogoduje izgradnji mjerila, koja su nerijetko jasna i nepoželjna, jer se ima dojam da su »isključiva«, nedovoljno »tolerantna«.

1.2.1.3. Relativizam, subjektivizam, pluralizam

Čovjek 21. stoljeća opijen je individualizmom, sebičnošću i relativiziranim vrijednostima. Za dobro i zlo više ne postoje opća mjerila. »Znanost i praznovjerje, tehnika i magija, napredak i nazadovanje više se ne suprotstavljaju, nego su različiti, ali jednakovrijedni pristupi realnosti, koji sve više postaju nerazdvojivi od različitih interpretacija.«⁵⁰ Kao pojedinac čovjek je prepušten samome sebi, prepušten tomu da postupa kako se njemu čini da je dobro i ispravno.⁵¹ Sve jasnije pokazuje želju za posvemašnjim samoodređenjem u svim područjima svojega života. Iz takvoga odnosa prema sebi i želje da raspolaze životom, čovjek je razvio kult tijela, o čemu svjedoče razne studije. Oblikovanju tijela trebaju služiti brojna pomagala, najskuplji estetski zahvati, razne živežne namirnice, pića i vitaminski pripravci. Za današnjeg je čovjeka život, očito, prigoda i posljednja prilika koju treba posve iskoristiti.⁵²

Osim individualizma, u suvremenom postmodernističkom društvu posvuda postoji politički, duhovni i kulturni pluralizam.⁵³ Dopuštati različitost i odobravati činjenicu da su drugi ljudi različiti, postalo je vodeće načelo. Biti tolerantan za mnoge mlade današnjice znači ili biti ravnodušan (svejedno mi je, može ovako ili onako) ili, pak, prihvaćati sve bez razlike – zato što u svemu ima istine. Danas vrijedi načelo: »Ne slažem se s tobom, ali i ti imaš pravo.« Svatko na svoj način ima pravo, jer nitko

nije do kraja u pravu.⁵⁴ Takvo se shvaćanje prenosi i na područje međuljudskih odnosa. Tolerira se često mijenjanje partnera, jer sve je stvar osobnog izbora. Sve se više tolerira istospolna bračna veza, pa čak i to da takav »bračni par« usvoji i odgaja djecu. Nije to čudno, jer je na »tržište« stavljena i istina o čovjeku, svijetu i samom Bogu. Nema jedne istine, nego je i ona »izborna«. Svaka istina koja je moja istina, koja odgovara meni i mojim zahtjevima, dobra je istina. Takav pristup zbilji govori nam o tome da je današnji čovjek ozbiljno načet subjektivizmom i individualizmom. S horizonta se gube objektivnost i opće norme, a drugi mi je potreban za zadovoljenje određenih potreba – bilo materijalnih, bilo emocionalnih.

Kao odraz tog etičkog pluralizma, subjektivizma i individualizma u zapadnoeuropskoj kulturi, stvoren je zajednički mentalitet, i to s obzirom na stavove, ponašanja i uvjerenja mladih. »Kulturalni arheopag«, koji je izlijepljen rascjepkanim i usitnjenim tradicionalnim vrijednosti-

redovničkog tjedna, Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara i Hrvatska unija viših redovničkih poglavarica, Zagreb, 2002, str. 51-64.

⁵⁰ Ž. TANJIĆ, *Postmoderna – izazov za teološko promišljanje*, u: »Bogoslovna smotra« 71(2001)1, 1-15, ovdje str. 12.

⁵¹ Usp. N. METTE, »Individualisierung und Enttraditionalisierung als (religions-)pädagogische Herausforderung«, u: U. BECKER – C. T. SCHEILKE, *Aneinung und Vermittlung*, Gütersloh, 1993, str. 69-84.

⁵² Usp. K. KNEZOVIĆ, »U potrazi za putokazima«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 193.

⁵³ Usp. A. BELLEBAUM, *Soziologie der modernen Gesellschaft*, Handwerk, Hamburg, 1977, str. 92.

⁵⁴ Usp. A. STRES, *Karakteristike postmoderne kulture*, u: »Svesci« 34(2000)101-102, 80-88, ovdje str. 82; S. HOLTHAUS, »Trends 2000«, u: *Der Zeitgeist und Christen*, Brunnen Verlag, Basel, 1998, str. 15.

ma, otežava predočavanje i stvaranje bilo kakvog životnog projekta. Postmoderni je individualizam u prvi plan stavio duševna raspoloženja: užitek, prijatnost i bezbrižnost. Razonoda je iznad dužnosti, a sloboda iznad solidarnosti. Sve to doprinosi subjektivizaciji osobe, koja u postmoderni dostiže svoj vrhunac.⁵⁵

Ovdje je dobro uočiti nešto što je vrlo važno: individualizam i subjektivizam nisu samo pitanje odabira već i plod društvenog pritiska.⁵⁶ Prve su žrtve takva mentaliteta mladi, jer dopuštaju da ih zahvati egzistencijalna praznina, nezainteresiranost, individualizam, subjektivizam, materijalizam i hedonizam.⁵⁷ Tako iza prividne slike nadarenih, sigurnih i slobodnih mladih, zapravo, pred sobom imamo mlade bez identiteta, nesigurne i nepripravne za suočavanje sa životnim teškoćama i projektima.

1.2.1.4. Shvaćanje slobode

Suvremeni je čovjek, opijen individualizmom, egoizmom i relativiziranim vrijednostima, došao do konfuzne spoznaje o svojoj vlastitoj slobodi bez odgovornosti. Današnji izazovi i ponude neodoljivo privlače svakoga, osobito mlade, te mu na putu njegova samoostvarenja pomažu isključiti sve što ga, barem naizgled, ograničava i sputava, pa bila to i sama obiteljska kuća, kršćanska zajednica ili vjera u Boga.⁵⁸

Sloboda kao trajna vrednota u modernom društvu zagospodarila je na svim trima njegovim egzistencijalnim područjima – gospodarskom, političkom i religiozno-kulturnom. Iz pluralizma, kao iz ocvala cvijeta, iskače sjemeno zrnje slobode: sloboda govora, sloboda tiska, sloboda intelektualnog istraživanja, sloboda ustanova, sloboda udruživanja, sloboda školstva itd. Sagledavajući obzor pluralizma i subjektivnog mišljenja, sociolozi tvrde da je čovjek postmoderne pogođen krizom iden-

titeta, jer je mnogostruko izložen pritiscima i neprestanim promjenama. Ponekad se čini da je suvremeni čovjek najslobodnije biće, međutim, njegova je sloboda problematična upravo zato što zove na neprekidno mijenjanje stavova, mišljenja, pogleda na svijet i same povijesti.⁵⁹

Sloboda se postmodernog čovjeka sve više izražava kroz sve jaču želju za novim i čestim iskustvima s različitim područja. Najvažniji kriterij kojim se mjeri je li nešto uspjelo jest doživljaj lijepoga, ugodnoga i zabavnoga. U tom je subjektivnom smislu često shvaćena i sloboda: važno je pobri nuti se da nam po svaku cijenu bude ugodno i lijepo. Nema objektivnih normi koje bi usmjeravale slobodu prema nečem zahtjevnijem, posebno ne prema nečem što bi uključivalo odricanje i žrtvu. Tek ako bi ponašanje ugrožavalo zdravlje, ljepotu

⁵⁵ Usp. J. JUKIĆ, *Lica i maske svetoga. Oglеди iz društvene religiologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997, str. 321.

⁵⁶ Usp. A. GRÖZINGER, *Die Kirche – ist sie noch zu retten? Anstiftungen für das Christentum in postmoderner Gesellschaft*, Kaiser, Güstersloh, 1998, str. 16-23.

⁵⁷ Usp. J. M. GARCÍA, *Obzorja duhovnosti za mlade u Europi*, u: »Kateheza« 27(2005)2, 152-169, ovdje str. 153.

⁵⁸ Usp. M. ŠIMUNOVIĆ, *Mladi sin kao paradigma razlaza novovjekog čovjeka s Bogom i Crkvom*, u: »Riječki teološki časopis« 8(2000)1, 79-100, ovdje str. 81.

⁵⁹ Usp. N. DOGAN, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003, str. 354. Američki sociolog P. L. Berger također govori o tome kako porast slobode u uvjetima modernog pluralizma ima svoju cijenu. Zahvaljujući slobodi, čovjek postaje nesiguran u odlukama. Budući da je sve manje onoga što je samo po sebi razumljivo, pojedinac više ne može posezati za čvrsto ustaljenim normama ponašanja i mišljenja, nego se mora odlučiti za jednu od njih. Tako njegov život i njegov identitet postaju projekt, točnije, serija projekata. Usp. P. L. BERGER, *Auf der Suche nach Sinn. Glauben in einer Zeit der Leichtgläubigkeit*, Campus Verlag, Frankfurt, 1994, str. 95.

i užitak, odnosno ostvarenje sreće koja je svedena na ovozemaljske stvari, onda bi ga trebalo ispravljati. Sve to govori da se sloboda shvaća preusko, ne kao angažman i mogućnost osobnog i zajedničkog rasta u dobru i darivanju, nego kao mogućnost ostvarenja vlastitih ovozemaljskih želja.⁶⁰

1.2.1.5. Zapostavljanje uloge razuma

U postmodernom okruženju, razum, koji znanost uzvisuje i kojemu zahvaljujemo mnogobrojne tehnološke izume dvadesetog stoljeća, ne pronalazi lako svoju primjenu na području etike i morala. Tu ostaje na površini i želji za promjenama, već prema potrebi. Odbacuje se zahtjevnost i dosljednost. Mladi postmoderne nisu spremni na apstraktno i teško mišljenje. Umjesto toga, kod mladih se javlja pojačana želja za iracionalnim i mitskim likovima, koji se najčešće pronalaze u filmovima.⁶¹ Upravo to stvara kaotično raspoloženje i zbrkanu misao. Stvara se osjećaj da se čovjek vrti u krug gdje neka sustavna razmišljanja i planiranja ne nalaze smisla. A sve zato što su mladi naviknuli biti okrenuti *od sebe* prema vanjskom svijetu, svijetu ponude i potrošnje, zbog čega imaju sve manje strpljenja i gube naviku *gledati unutra*: vole putovanja, često mijenjaju mjesta izlazaka, žele vidjeti nove filmove i upoznati nove trendove. Autori koji se bave problematikom mladih nazvat će ih suvremenim nomadima, i to u dvostrukom smislu: pokretni su i nemaju dugotrajnih stalnih izbora. Ako ima vjernosti, onda je to uglavnom na poslovnom području, u karijeri, i to iz nužde, radi osiguranja egzistencije i osjećaja pobjede nad konkurentima.⁶²

1.2.1.6. Nepovjerenje u institucije i religiozni sinkretizam

U današnje vrijeme ljudi općenito, a pogotovo mladi, osjećaju nepovjerenje u

institucije, kako na polju religije (vjere), tako i društva. Institucija ne daje sigurnost, ne ulijeva pouzdanje, jer su ljudi koji je predstavljaju dvolični, rade za svoj interes, odnosno, kad je u pitanju Crkva, nisu transparentni svjedoci. Stoga se mladež sve više okreće drugim duhovnim ponudama. Religija i vjera sve više je stvar osobnog izbora. Nameću se pitanja: kakvog i kojeg od ponuđenih »bogova« prihvatiti? Ili, kojoj od religioznosti koje se nude na suvremenom tržištu religioznosti dati prednost? Po modelu koji se inače uporno nameće i ovom se fenomenu prilazi na isti, potrošački način: uzimati od svega ponešto, uzimati, zapravo, ono što ti odgovara, što ti se sviđa, kako na području mode, tako i na području zabave i religije, odnosno vjere.⁶³ »Tako su i tržište i potrošači postali predmet različitih zloupotreba.«⁶⁴

Postmoderno društvo s jedne strane tolerira religiju i religiozno opredjeljenje, ali ga sve više potiskuje u privatni prostor pojedinca. U takvom okruženju religioznost postaje periferna, nedjeljna, nevidljiva, neredovita i prigodna.

Većina socioreligijskih istraživanja provedenih među mladima pokazuju porast

⁶⁰ Usp. M. LECHNER, *Pastoraltheologie der Jugend. Geschichtliche, theologische und kairologische Bestimmung der Jugendpastoral einer evangelisierenden Kirche*, Don Bosco Verlag, München, 1992, str. 251.

⁶¹ Usp. I. KOPREK, »Mladi u okruženju postmoderne«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kako ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 205-216.

⁶² Usp. M. VUČICA, *Formacija suradnika za odgoj mladih u današnjem svijetu*, u: »Među nama« 30 (2002)4, 54-60, ovdje str. 56.

⁶³ Usp. *isto*, str. 60.

⁶⁴ C. M. O'CONNOR, »Evangelizacija mladih u postmodernoj Europi. Deseti simpozij europskih biskupa (Rim, 24-28. travnja 2002)«, u: J. JELENIĆ, *Mladi u postmodernoj. Kako ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 243.

religioznosti, ali ne i crkvenosti kod mladih.⁶⁵ Religioznost mladih je veoma složena i sastavljena od elemenata koji su često kontradiktorni, što upućuje na neku vrstu religioznog sinkretizma. Glavnu ulogu ne igra cjelovit sustav vjere, nego se izabiru pojedini dijelovi po vlastitom ukusu i potrebi, tako da će »nova religioznost biti oblikovana vlastitim izborom između ponuđenih proizvoda na *sakralnom tržištu*, a sastojci će ovisiti ponajprije o osobnim ukusima i trenutačnim raspoloženjima, vodeći sve manje računa o crkvenom posredovanju, a više o ispunjenju svojih osobnih težnji i očekivanja«⁶⁶. U religioznom izražavanju mladih sve je češći subjektivizam i želja za sudjelovanjem u magijskim činima, spiritizmu, okultizmu i satanizmu.⁶⁷

1.2.1.7. Uzdrmana zajednica

Svemu tome treba još dodati da je kao nužna posljedica upravo spomenutih obilježja današnjeg svijeta ozbiljno uzdrman jedan od glavnih stupova društva i ljudske civilizacije, a to je zajednica koja je »mjesto najdubljeg procvata ljudskog bića«⁶⁸. Najvažnije uporište u životu svakog čovjeka je zajednica: obiteljska, religiozna, društvena. Bez nje dolazi do dezintegracije samog čovjeka i društva uopće. Međutim, stječe se dojam kao da je postmoderna postala prijetnja zajednici i zajedništvu. Pretjerano isticanje individualnosti i vlastitoga stava umanjuje poštovanje naspram zajednice i zajedništva. Suvremeni je čovjek izgubio osjećaj za zajedništvo i osjećaj pripadnosti određenoj zajednici. Ljudski se odnosi i u obitelji često svode na funkcionalne odnose. Članovi će obitelji obaviti što treba i što im njihova uloga u obitelji nalaže, ali među njima nedostaje istinskog susreta. Svatko ide za svojim poslom, svatko je u svojem izvanobiteljskom društvu ili sa svojim medijem (televizijom, internetom). Lju-

di, doduše, danas žive sve slobodnije i, čini se, sretnije, ali ih potresaju unutarnje krize identiteta i nedostatak zajedništva.⁶⁹

Nakon šire analize biti postmoderne i slike svijeta u kojem mladi žive, postavlja se pitanje je li uopće moguće doći do toga da si mladi postavе životni cilj i perspektivu – u svijetu u kojem se veliča tijelo, užitak, konzumizam, individualnost i sadašnjost, u svijetu bez vrednota, povijesti i tradicionalne vjere, u svijetu koji je posve izgubio smisao da ocijeni kako je ipak etično odricati se nečega, podnositi drugoga ili dopustiti drugomu da bivstvuje – i da odaberu svoje zvanje.

Hoće li kršćanstvo pronaći pravi odgovor na izazove postmodernog vremena, odnosno ima li ono prave vrijednosne odgovore na izazove suvremene kulture i civilizacije? Ide li Crkva svjesno za tim da obnovi sadržaje i metode s obzirom na navještaj evanđelja kako bi u čovječanstvu 21. stoljeća postala učinkovita navjestiteljica nade?⁷⁰

⁶⁵ Usp. V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar« – Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2000.

⁶⁶ A. MATELJAN, *Postmoderna i teologija*, u: »Crkva u svijetu« 37(2002)4, 387-409, ovdje str. 396.

⁶⁷ Usp. V. MANDARIĆ, *Mladi i Crkva na istoj valnoj dužini – utopija ili stvarnost?*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 130(2002)4, 200-204, ovdje str. 200-201.

⁶⁸ C. M. O'CONNOR, »Evangelizacija mladih u postmodernoj Europi. Deseti simpozij europskih biskupa (Rim, 24-28. travnja 2002)«, u: J. JELENIĆ, *Mladi u postmodernoj. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 246.

⁶⁹ Usp. M. VUČIĆA, *Formacija suradnika za odgoj mladih u današnjem svijetu*, u: »Među nama« 30(2002)4, 54-60, ovdje str. 57.

⁷⁰ Usp. PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA: *Nova zvanja za novu Europu. Završni dokument Kongresa o svećeničkim zvanjima i o zvanjima posvećena života u Europi, Rim*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 12.

Utješno je to što ipak smijemo konstatirati da u čovjeku postoji želja za putokazom, za određenom duhovnom sklonošću, jer u njemu odjekuje zov daljine, nepoznatoga i neistraženoga, zov novih izazova i novih užitaka. A smjerokazi, gdje ih i kako smoći?⁷¹ O tome će više riječi biti u sljedećoj točki, gdje će se raspravljati o pitanju izbora zvanja.

1.3. *Pitanje duhovnog zvanja pred izazovima postmoderne kulture*

Da bi se uspješno odgovorilo na današnje izazove s obzirom na duhovni poziv, potrebno je najprije poznavati društvene i crkvene okolnosti u kojima žive mladi.⁷² Uz znanstvena istraživanja stvarnih društvenih i crkvenih okolnosti, veliku pomoć pružaju četiri važna dokumenta koja je crkveno učiteljstvo izdalo u postkoncilsko vrijeme: *Pastores dabo vobis*⁷³, *Razvoj pastoralna zvanja u mjesnim crkvama*⁷⁴, *Nova zvanja za novu Europu*⁷⁵ te *Vita consecrata*.⁷⁶

Znanstvena istraživanja i spomenuti crkveni dokumenti ukazuju na mnogostruke pozitivne i negativne elemente koji utječu na mlade pri izboru duhovnog poziva. Kao pozitivno treba istaknuti kako se primjećuje povećano zanimanje za upoznavanje Svetoga pisma te zauzimanje za dostojanstvo ljudske osobe. Zatim, mnogi mladi pokazuju želju za istinskom slobodom i autentičnošću. Nose u sebi sposobnost i želju da planiraju vlastiti život. Imaju smisla za estetiku. U sebi nose čežnju za životom punim smisla. Traže autentično zajedništvo. Pod utjecajem religioznog i kulturalnog pluralizma mladi pokazuju otvorenost i toleranciju prema vrijednostima kao što su sestrinstvo i bratstvo. U religioznom pogledu mnogi mladi pokazuju otvorenost za transcendenciju i traže istinsku duhovnost, što rađa želju za molitvom i razmatranjem, za povratkom osobnom i

redovitom čitanju Božje riječi i studiju teologije. Mnogi su spremni pomagati potrebitima i biti s onima koji su na rubu društva. Sveukupni raspad ideologija mnoge je mlade učinio sposobnima da kritički vrednuju ponude koje im dolaze s različitih strana.⁷⁷

No, s tim i ostalim pozitivnim čimbenicima isprepleteni su i mnogi problematični i negativni elementi. Današnja je kultura označena sekularizmom, indivi-

⁷¹ Usp. K. KNEZOVIC, »Mladi u okruženju postmoderne«, u: J. JELENIC (ur.): *Mladi u postmoderni. Kamo ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 195.

⁷² U Njemačkoj je 2000. provedena anketa među mladima iz koje se može vidjeti kako mladi gledaju na vjeru, na Crkvu, što im znači Bog i vjera u Isusa Krista, kako doživljavaju Bibliju i molitvu. Usp. Ž. ČEKOLJ, *Pastoralna situacija i pastoral mladih na Zapadu*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 130(2004)4, 215-218.

⁷³ IVAN PAVAO II, *Pastores dabo vobis. Apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Glas Koncila, Zagreb, 1992.

⁷⁴ KONGREGACIJA ZA ISTOČNE CRKVE, KONGREGACIJA ZA REDOVNIKE I SEKULARNE INSTITUTE, KONGREGACIJA ZA EVANGELIZACIJU I KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Razvoj pastoralna zvanja u mjesnim crkvama. Drugi međunarodni kongres delegata biskupijskih konferencija za duhovna zvanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.

⁷⁵ PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu. Završni dokument Kongresa o svećeničkim zvanjima i o zvanjima posvećena života u Europi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.

⁷⁶ IVAN PAVAO II, *Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i u svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.

⁷⁷ Usp. KONGREGACIJA ZA ISTOČNE CRKVE, KONGREGACIJA ZA REDOVNIKE I SEKULARNE INSTITUTE, KONGREGACIJA ZA EVANGELIZACIJU I KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Razvoj pastoralna zvanja u mjesnim crkvama. Drugi međunarodni kongres delegata biskupijskih konferencija za duhovna zvanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983, br. 4.

dualizmom, konzumizmom, subjektivizmom, relativizmom, i to s obzirom na vrijednosti, kao i nepovjerenjem u institucije i subjektivnim shvaćanjem slobode. Mladi koji odrastaju u sekulariziranom okruženju teško shvaćaju religioznu terminologiju i navikavaju se usvajati kriterije ponašanja i određivati smisao svojega života ne obazirući se na kršćanske vrednote. Živjeti i naviještati vjeru postaje teško u sekulariziranom svijetu, gdje se ljudi postupno i tiho udaljavaju od vjere kao od nečega što malo vrijedi i znači u svakodnevnom životu. Sve to ni najmanje ne pogoduje razumijevanju života kao poziva.⁷⁸

Među mnogobrojnim proturječnostima koje utječu na krizu zvanja potrebno je spomenuti i raspadanje obiteljske zajednice, mjesta gdje se ljudsko biće prirodno i skladno razvija. Tradicionalna se obitelj raspada, baš kao i nasljeđivanje vjere u njoj. Značajno je umanjena odgojna i religiozna vrijednost obitelji. U suvremenoj obitelji vlada pedagoški vakuum, praznina. Cjelokupna situacija u obitelji ne potiče na duhovna zvanja. Mnogi su roditelji velika zapreka svojoj djeci kad ona izaberu duhovno zvanje. Crkva se smatra ustanovom koja se otuđila od suvremenog društva.

Nadalje, u današnje doba sredstva društvenog priopćavanja negativno utječu na svijest mladoga čovjeka jer, s pravom ili ne, ističu određene slabosti ili moralne pogreške redovnika i svećenika. Riječ je o raširenom raskoraku između života i vjere, o zamorenosti i ravnodušnosti, o obeshrabbrenosti i pesimizmu svećenika i posvećenih osoba. Protusvjedočanstva, napuštanje zvanja i krize identiteta svećenika i posvećenih osoba također u savjestima mnogih mladih stvaraju nesigurnost u smisao poziva posebnog posvećenja.⁷⁹

I škola pred nas stavlja ozbiljna pitanja. Na školskom se planu isključivo usredoto-

čujemo na poučavanje, a ne vodimo toliko računa o odgoju i praćenju osobe. Religiozna je pouka sve manje značajna, a to neizbježno dovodi do toga da slabi cjelovito obrazovanje mlade osobe i njezina sposobnost da razvija vlastitu kulturu. Široko polje s novim religioznostima očarava mnoge mlade, koji su prvi adresati za nove kultove i sekte.⁸⁰

Daljnji kontrast, koji povećava stupanj složenosti suvremenoga razdoblja i izaziva negativno kretanje na području zvanja, jest društveno-kulturalna stvarnost, koja pruža preobilje mogućnosti, prigoda, poticaja i planiranja. Različite i suprotne »vrijednosti« zajedno supostojе, te se sve, bez točno određenih mjerila, stavljaju na istu razinu. Međutim, ako se sve stavlja na istu razinu, tada se ne uspijeva postići suglasnost oko nekih vrednota koje mogu osmisliti život, zbog čega pada svaka mogućnost planskog izbora te sve postaje nevažno.⁸¹

Upravo u takvoj dvoznačnoj, pluralističkoj i neutralnoj kulturi žive današnji mladi, koji s jedne strane željno traže autentičnost, osobne odnose i jasna obzorja, a s druge su strane u biti sami, »ranjeni« blagostanjem, razočarani ideologijama i zbunjени moralnom neodređenošću. Dakako, svi se ti čimbenici nužno odražavaju na

⁷⁸ Usp. IVAN PAVAO II, *Pastores dabo vobis. Apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Nadbiskupski duhovni stol – Glas Koncila, Zagreb, 1992, str. 15-17.

⁷⁹ Usp. M. JURČEVIĆ, *Razlozi krize duhovnih zvanja*, u: »Riječki teološki časopis« 15(2007)1, 49-62, ovdje str. 50-54.

⁸⁰ Usp. I. DEVČIĆ, *Crkveno učiteljstvo o pastoralu zvanja u mjesnim crkvama*, u: »Riječki teološki časopis« 15(2007)1, 5-48, ovdje str. 8. i 21.

⁸¹ Usp. PAPINSKO DJELO ZA CRKVENA ZVANJA, *Nova zvanja za novu Europu. Završni dokument Kongresa o svećeničkim zvanjima i o zvanjima posvećenā života u Europi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000, br. 11.

području planiranja budućnosti, koju mladi, izabirući neko zanimanje, gledaju kroz prizmu osobnih interesa kao što je uživanje slobode i gospodarske sigurnosti te osjećajno divljenje. Ako s jedne strane traže autonomiju i neovisnost po svaku cijenu, s druge su strane jako ovisni o društveno-kulturalnom okružju i traženju trenutačnog zadovoljenja: od onoga »dobro mi je« do »afektivnog svijeta koji im je po mjeri«. ⁸² Naizgled žive opuštenim životom, ali pokazuje se da su se navezali na roditeljska iščekivanja pa, ne želeći ih razočarati, radije ostaju u stanju neodgovornosti. ⁸³

Takav se odabir ne može otvoriti misteriju i transcendenciji, niti može preuzeti odgovornost prema životu, bilo svome, bilo životu drugih. Stoga, glavni razlog za otklanjanje zvanja Amedeo Cencini vidi u utjecaju postmodernog društva na mladog čovjeka, koji uslijed toga gubi sposobnost stvaranja afektivne dimenzije, gubi značajne povijesnosti i vremena, a smanjena mu je i sposobnost trajnog i bezuvjetnog angažiranja, zbog čega gubi osjećaj misterija. A čovjek koji nije otvoren misteriju, ne poznaje velike zanose i snažne strasti. Iz svega toga proizlazi neizvjesna krhkost i ranjivost koja otežava traženje identiteta, a potiče oblike nemira te sve veća i zbunjajuća pitanja, tako da mladi čovjek na koncu odgađa donošenje odluka i izbora. ⁸⁴

U kontekstu svoje cjelokupne problematike, postmoderna je za kršćanstvo uistinu velik izazov te se ono mora upustiti u avanturu susreta i razgovora s takvim svijetom. ⁸⁵ Crkva je svjesna svoje zadaće da na novoj povijesnoj prekretnici treba stvoriti nov pristup Bogu i čovjeku. Iz svega je toga jasno kako svekolika panorama razdoblja postmoderne i njezin odraz na život i djelovanje mladoga čovjeka upućuju na novi govor o pozivu, kao i na to da rasprava o kršćanskom pozivu ne smije protusloviti kulturalnim

elementima, nego treba tražiti sve prikladnije načine kako priopćavati kršćanski poziv, da bi se on mogao pojaviti kao plan koji odgovara čovjeku određene kulture, kao životni projekt koji ne uništava ili ne umanjuje čovjeka, već ga izgrađuje. ⁸⁶

⁸² Usp. *isto*.

⁸³ Usp. M. SZENTMARTONI, »Neodgovornost mladih naraštaja?«, u: J. JELENIĆ (ur.): *Mladi u postmodernoj. Kako ide mladi naraštaj?*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2002, str. 40-42.

⁸⁴ Zaokupljen utjecajem postmoderne kulture na izbor zvanja, Cencini citira F. Imodu koji govori o nesposobnosti postmodernog čovjeka da shvati stvarnost misterija, tj. da zna stvarati prostor Bogu u vlastitom životu, u svojoj povijesti. Prema Imodi, gubitak osjećaja za misterij u čovjeku stvara ravnodušnost i tupost prema pitanju zvanja. Napetost i nemir, koji su češći nego ikada, ostavljaju stanje zabrinutosti te se odluka koja bi trebala proizaći i istodobno pridonijeti usmjerenju često odgađa, ostavljajući osobu nesigurnom i zbunjenom, nesposobnom da prihvati osobnu i kulturalnu prošlost te da se okrene budućnosti s projektom, u stavu iščekivanja. Gubitak osjećaja za misterij Cencini tumači kao pomanjkanje osobne integracije, jer živjeti misterij svojega bića znači prihvaćati poziv ljudskoga bića da bude dinamično posredništvo između njegove bijede i njegova dostojanstva, između njegova bitka i nebitka, između njegova vremenitog i vječnog bića, njegova tjelesnog i duhovnog bitka. S druge strane, gubitak osjećaja za misterij u čovjeku stvara djelomičan i siromašan odnos koji subjekt uspostavlja sa sobom i s drugima, a posljedica je nemogućnost izbora, koji je po svojoj naravi cjelovit. Usp. A. CENCINI, *Tajnovitost poziva*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1999, str. 11-10; R. TONELLI, *Pastoral mladih suočen s novim problemima*, u: »Kateheza« 27(2005)1, str. 39-71.

⁸⁵ Što učiniti? Kako pridonijeti autentičnom povezivanju govora vjere i suvremene stvarnosti? Tom se problematikom kod nas posebno pozabavila Ana Gabrijela Šabić. Svojim je jezičnim i teološkim znanjem vješto pokazala kako stvaralački mijenjati govor vjere. Usp. A. G. ŠABIĆ, *Prema novome govoru vjere*, u: »Bogoslovska smotra« 69 (1999)4, 535-562.

⁸⁶ Usp. *Gaudium et spes*. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008, br. 62.

Crkva je svjesna da ima poteškoća u komunikaciji s mladima, da joj nedostaju pravi pastoralni projekti, da kateheza ima teološko-antropoloških slabosti te da je način kako izražava i živi vjeru neprimjeren i previše dalek od načina na koji mladi vide i žive stvarnost. U tom pogledu Crkva sve više shvaća da je najuspješnije sredstvo i put suvremene evangelizacije, koja treba prožeti ljudsku stvarnost, govor osobnog svjedočenja⁸⁷ i kršćanske ljubavi, koja je u sebi i po sebi koordinacijski sustav što prožima sve slojeve čovjekove stvarnosti. I baš u okviru govora o ljubavi, kršćanstvo danas ima svoju neponovljivu priliku da se očituje kao civilizacija ljubavi, ali istovremeno da postane sastavni dio preobrazbe i obnove postmodernog svijeta.

Po svojoj je naravi ljubav usmjerena prema drugome. Ona je moć po kojoj se čovjek transcendentno samonadilazi i ostvaruje u Bogu. Ljubav je sila koja pokreće čovjeka prema drugome, prema *Ti* koji ga nadilazi u ljubavi. Ljubav ima svoj izvor i uvir u Bogu. Tko je taj misterij Božje ljubavi otkrio i prepoznao u sebi i u svojem životu, ne može a da na nju ne odgovori u potpunom predanju, dakako i u duhovnom pozivu.⁸⁸

1.3.1. Samoborski srednjoškolci o duhovnim zvanjima

U želji da se što bolje shvati i naznači perspektiva današnjih mladih s obzirom na duhovni poziv, Gordan Črpić je uz pomoć kolega i studenata sociologije, u svibnju 1994. proveo empirijsko istraživanje na reprezentativnom uzorku samoborskih srednjoškolaca. Uzorak je činilo 216 ispitanika, od ukupno 1351 učenika, koliko ih je bilo u samoborskim srednjim školama u vrijeme ispitivanja.⁸⁹ Budući da se nakon toga istraživanja nitko više nije bavio ovom tematikom, zasad je ono jedini

autentičan izvor informacija o tome kako mladi gledaju i vrednuju duhovni poziv.⁹⁰

⁸⁷ Pitajući se o autentičnoj komunikaciji između Crkve i suvremenog čovjeka, A. Domazet – oslanjajući se na poznate suvremene teologe kao što su K. Rahner, W. Kasper i H. de Lubac – navodi važnost osobnog svjedočenja. Usp. A. DOMAZET, *Crkva – nositeljica tradicije u postmoderni*, u: »Obnovljeni život« 56(2001)4, 423-436, ovdje str. 433. Usp. također: A. KAUPP, »Gemeinde-katechese als Sprachort des Glaubens – eine Patchwork-Werkstatt?«: u: H. HASLINGER – S. HONECKER (ur.), »Na logo!«, *Glaubenswissen in der Jugendpastoral*, Verlag Butzon & Bercker, Kevelaer / Verlag Haus Altenber, Düsseldorf, 2002, str. 103.

⁸⁸ Usp. N. DOGAN, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003, str. 413-416.

⁸⁹ Usp. G. ČRPIĆ, *Religijske tendencije srednjoškolske omladine*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 123(1995)10, 459-468. Usp. Isti, *Duhovna zvanja*, u: »Posvećeni život« 3(1996)1, str. 73.

⁹⁰ Sličnim se istraživanjem bavio dr. B. Mrakovčić, koji je proveo i obradio anketu među bogoslovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Usprkos činjenici da su svi odgovorni za zvanja u Crkvi, anketa je pokazala da osoba svećenika, svjedočanstvo njegova života i blizina mladima imaju odlučujuću ulogu u procesu nastajanja i prihvaćanja svećeničkog poziva. Usp. B. MRAKOVČIĆ, *Elementi pastoralna zvanja u novim okolnostima*, u: »Riječki teološki časopis« 15(2007)1, 77-100.

Odnos mladih prema duhovnom pozivu također se može vidjeti iz neobrađene ankete koju su povodom svojega provincijalnog kapitula 2007. provele Milosrdne sestre svetoga Križa među mladima koji pripadaju pokretu »Franjevačka mladež«, odnosno FRAMA, i među mladima jezične gimnazije u Osijeku, tj. Druge gimnazije.

U anketi je sudjelovalo 79 mladih koji se nisu pobliže susretali s redovnicama i 173 mladih koji su bili u bližem kontaktu s redovnicama. Postavljeno im je pet pitanja:

1. Kako gledaš i doživljavaš redovnice?
2. Što te u njihovom načinu života privlači, a što ti je neobično?
3. U čemu vidiš smisao redovničkog života?
4. Što ti je kod redovnica neobično?
5. Možeš li sebe zamisliti da tako živiš?

S obzirom na temu, ovdje je dovoljno vidjeti samo odgovore na peto pitanje: Možeš li sebe zamisliti da tako živiš? Ako ne, zašto?

Obradeno je 79 odgovora mladih koji se nisu pobliže susretali s redovnicama.

Metoda rada sastojala se u tome da se ispitanicima ponude važne kršćanske činjenice i da oni u odnosu na njih slobodno zauzmu svoj stav. Istraživanje je tako postavljeno ne da bi se u prvom redu dobili pravovjerni odgovori, već da se uđe u život i svijet mladih i vidi kako se oni uistinu odnose prema tim činjenicama. Od ispitanika se željelo čuti kako mladi u konkretnom životu susreću Boga, bližnje, kako se odnose prema sebi, Crkvi, nekršćanskim religijama i spolnoj etici, kako iz njihove perspektive izgledaju duhovna svećenička i redovnička zvanja. Budući da je ovdje riječ o duhovnim zvanjima, prikazat ćemo rezultate koji pokazuju zanimanje mladih za duhovni poziv.

Rezultati ankete pokazuju da u ispitivanoj populaciji postoji interes mladih za duhovna zvanja, ali on, nažalost, nije velik. Tek 7-10% ispitanika izjavljuje da su zainteresirani i da razmišljaju o duhovnom pozivu. To bi donekle bilo u redu da mladi ne žive u društvu koje je pluralističko, multikulturalno, plurireligiozno i sekularizirano, kako je ranije već prikazano.

Tek 3,7% ispitanika izjavljuje kako bi njihovi roditelji bili sretni kad bi se njihova djeca odlučila za duhovni poziv, dok ih 56,9% smatra da bi njihovi roditelji bili nesretni u slučaju takva izbora. Koliko god je ispravno ustvrditi da za duhovno zvanje treba osjetiti poziv i da odlučujuću ulogu u tom pogledu ima Duh Sveti, ipak i ozračje u obitelji ima veliku ulogu u izboru duhovnoga zvanja.

Određeni broj ispitanika, otprilike četvrtina ispitanih, odabir duhovnog zvanja vidi kao svojevrsan hendikep, kao odricanje od života koji je besmisleno *potrošiti* u samostanu.

Veće zanimanje za zvanja pokazuju oni koji su redovito išli na vjeronauk, dakle praktični vjernici. Isto tako, veće zanimanje pokazuju oni koji su imali jača religioz-

na iskustva, što dokazuje utjecaj duhovne klime na izbor zvanja.

Rezultati ankete

Mladi znaju da su redovnice osobe koje su se posvetile Bogu (25). Zbog toga ih poštuju (11) i dive im se (10).

Način na koji redovnice žive tu svoju posvećenost Bogu neke uopće ne privlači (20), dok ostali (59) odgovaraju da ih privlači poneka dimenzija toga posvećenog života: spremnost na pomaganje, dobrotu ili smirenost (10).

Smisao života redovnica mladi vide u njihovoj posvećenosti i predanosti Bogu (19), u tome da pomažu ljudima (9). Oni očekuju da redovnice ljudima pomažu (12) i da u tome budu dosljedne. Kod redovnica im je neobično: odjeća (16) ili ponašanje – kad su posve spremne na žrtvu ili kad to nisu (kad se ne ponašaju kako treba).

U redovničkom životu vidi se (8) pretpostavljeni Božji poziv kao nešto lijepo što bi im se moglo dogoditi. Neki se ne mogu vidjeti u tom staležu (70), a prepreke za to su nemogućnost da se odreknu braka, partnera, obitelji, slobode ili, pak, nedosljednost kao crta vlastita karaktera. Samo jedan ne zna što bi odgovorio na to pitanje.

Iz ankete se jasno vidi da uz pojam redovničkoga života kod mladih prevladava sklonost pomaganju drugima, dakle sudjelovanje u životu drugih kroz pomaganje. Spremnost na pomaganje podrazumjeva kod redovnica posvećenost Bogu, što ne privlači mlade. Pojam žrtve i pokore im je stran, a posvećenost i predanje Bogu ne povezuju sa žrtvom.

Obrađena su i 173 odgovora mladih koji su u bližem kontaktu s redovnicama.

Rezultati ankete

Redovnice doživljavaju kao: normalne osobe (27), osobe koje su svoj život predale Bogu (15), osobe koje su se odrekle svega da bi pomagale (13), dobre osobe, vrijedne divljenja (10).

K njima ih privlači: predanost Bogu (14), redovničko odijelo (15), osmijeh, pobožnost, jednostavnost, smirenost (7).

Neobično im je na redovnicama: odjeća i crnina (20), jednako oblačenje i ljeti i zimi.

Od njih očekuju: da pomažu (30), da šire molitvu i vjeru (17), predanost Bogu (8), ljubav prema svima (7), da budu ono što jesu i primjer drugima (6). Smisao njihova života vide u: služenju i pomaganju (16), služenju Bogu, Crkvi i činjenju dobra (15), vjerovanju i molitvi (4).

Sebe u takvu životu može vidjeti: 47 mladih, a 114 ih se ne vidi u tom pozivu.

Usp. *Materijali I. zasjedanja VII. provincijalnog kapitula Milosrdnih sestara sv. Križa, Đakovo, 5-II. listopada 2008.*

Nadalje, iz rezultata ove ankete očito je i to kako veći interes za duhovni poziv imaju djeca manje obrazovanih majki, lošiji đaci te učenici nižih razreda srednjih škola. Ovakva podjela korijene ima u vladajućem mentalitetu. Djeca roditelja s višim obrazovanjem imaju veću mogućnost socijalnog napretka u društvu i izbora zvanja, pa su manje osjetljiva za duhovni poziv. Pred djecom manje obrazovanih roditelja ne otvaraju se tako široke mogućnosti izbora, pa lakše prepoznaju i u svojem srcu čuju poziv za duhovno zvanje i odazivaju mu se. S druge strane, izbor duhovnog poziva za takvu djecu može biti bijeg od stvarnosti. U tom kontekstu možemo tumačiti i razlog zašto lošiji učenici pokazuju veće zanimanje za duhovni poziv. Oni u njemu vide neku svoju priliku koju ne bi mogli ostvariti u svjetovnoj sferi. Podatak da učenici u nižim razredima srednjih škola pokazuju veće zanimanje za duhovno zvanje nego učenici u višim razredima, upućuje na to da je za odabiranje duhovnog poziva važno stvarati pozitivnu klimu prema duhovnim zvanjima.

Na spremnost da se odabere duhovni poziv utječu još mnogi faktori. Spomenuta anketa ukazala je na još neke: negativan utjecaj svjedočanstva službene Crkve, pozitivno viđenje Crkve i njezinih službenika, nepoznavanje zbilje svećeničkog i redovničkog života te spolni život kao prepreka odabiru duhovnog poziva.⁹¹

Iz navedenih je podataka očito da je interes za duhovna zvanja relativno slab. I razlozi zbog kojih mladi pokazuju spremnost da se odazovu duhovnom pozivu prilično su dvojbeni i obeshrabrujući. Prikaz psihosocijalne klime u kojoj mladi žive pokazuje da suvremena postmoderna kultura uvelike utječe na mlade bez zvanja.⁹²

Ipak, koliko god su rezultati ankete o odnosu mladih prema duhovnom pozivu

obeshrabrujući, na nedostatak duhovnih zvanja ne smijemo gledati kao na nesreću. Postoji i drugi način gledanja kojim se može pristupiti tom gorućem pitanju današnjeg vremena. To je pogled utemeljen na vjeri i poniznosti, a može se izreći na sljedeći način – živimo trenutak sužanjstva, trenutak Božje kušnje i Božje nježnosti. Bog nikad ne šalje kušnje da bi uživao u ljudskoj patnji. Primjer Babilonskog sužanjstva, prototip za svako sužanjstvo, očito pokazuje da je ono bilo vrijeme krajnje Božje naklonosti i nježnosti. Valja vjerovati da i u suvremenom sužanjstvu i krizi duhovnih zvanja Bog gleda na svoje s istom nježnošću te poziva na poniznost i ovisnost o Njegovoj milosti. Sve je očitije da čovjek u sebi i u okruženju u kojem živi nema nikakvog oslonca koji daje sigurnost da vjernici mogu imalo utjecati na porast zvanja. Kardinal Godfried Danneels u svojoj knjizi *Kriza zvanja* kaže: »Smatram da nas Gospodin sada poučava kako se trebamo osloboditi iluzornog mita o uspješnosti.«⁹³ Prisiljeni smo dakle vjerovati i nadati se, prisiljeni smo prionuti uz голу Božju riječ, uz sakramente i uz Duha Svetoga. Živjeti s vremenom i prihvatiti sve njegove nedaće uključuje u sebi dimenziju nade.⁹⁴

Potrebno je proučavati sociološke, antropološke, psiho-kulturalne i teološke aspekte, ali je vjernik prije svega pozvan da se zdušno, neprekidno i ustrajno vježba u stjecanju kreposti nade. Primjer Isusova života govori da to znači otvarati se i pokoravati Očevoj volji. Usto, nada u sebi

⁹¹ Usp. G. ČRPIĆ, *Religijske tendencije srednjoškolske omladine*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 123(1995)10, 459-468, ovdje str. 467-468.

⁹² *Isto*, 459-468. Usp. G. ČRPIĆ, *Duhovna zvanja*, u: »Posvećeni život« 3(1996)1, 62-73.

⁹³ G. DANNEELS, *Kriza zvanja*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar, 1999, str. 9.

⁹⁴ Usp. *isto*, str. 11.

uključuje i potrebu uzajamnosti. Naime, treba shvatiti da pojedinac nije u stanju samostalno nositi problem zvanja, nego da treba ponizno tražiti oslonac i u drugima.

Opisana složena situacija zahtijeva dobro poznavanje mladoga čovjeka i prilika u kojima on živi, ali isto tako jasno ukazuje na to da je potrebno imati duboku vjeru u jakost evanđeoskog sjemena koje pada u njegovo srce. Zacijelo treba proučiti i upoznati njivu, ali istovremeno ne valja zaboraviti na vrstu sjemena.⁹⁵ Sadašnja situacija poziva na premišljanje pastoralna s mladima te od pastoralnih radnika zahtijeva veliku sigurnost i svjesnije življenje duhovnosti po kojoj će postati alternativa suprotnosti u svijetu mladih i u društvu općenito. Naše zajednice trebaju postati sposobne odgajati vjernike koji znaju uočiti djelovanje Duha u svojem životu.⁹⁶

ZAKLJUČAK

Doći do odgovora zašto toliki mladi ostaju bez životnog poziva i što je to što ih čini neodlučnima pri izboru zvanja, čini se vrlo težak put. Budući da je to složeno i goruće pitanje današnje Europe, o kojoj se govori kao o *Europi bez zvanja i čovjeku bez zvanja*, sve je jasnije da je u osvjetljavanju te problematike potreban doprinos različitih znanosti. Stoga su se i u ovom radu koristila tumačenja i doprinosi teoloških i humanističkih znanosti kako bi se jasnije ukazalo na uzroke krize duhovnih zvanja i zvanja općenito u postmodernom vremenu.

Vidjelo se da opisana složena situacija predstavlja velik izazov za današnju Crkvu i za one koji rade s mladima. Potrebno je dobro poznavati mladog čovjeka i prilike u kojima mladi žive. Potrebno je proučavati sociološke, antropološke, psiho-kulturalne i teološke aspekte, ali se ne smije zaboraviti da je poziv milost, dar koji dola-

zi od Boga, koji traži čovjekov slobodan pristanak i odgovor.

Iz doprinosa pojedinih znanosti lako je zaključiti da razdoblje postmoderne sa svojim društvenim, gospodarskim i kulturološkim datostima negativno utječe na mladoga čovjeka pri izboru duhovnog poziva. Mladi su prve žrtve postmodernog mentaliteta koji naglašenim hedonizmom, konzumizmom, subjektivizmom, pluralizmom, mnoštvom informacija, pogrešno shvaćenom slobodom i filozofijom »carpe diem« oslabljuje volju i motivaciju mladoga čovjeka za životom, za vjerovanjem u nešto, za težnjom prema velikim idealima i samonadilaženjem. Pluralistička i složena kultura, u kojoj nema utemeljenih duhovnih vrednota sposobnih za osmišljavanje života, u kojoj su vrijednosti izgubile svoje mjesto, u kojoj su ljubav, žrtva i odricanje izgubili smisao, a vjera i život shvaćene kao dvije potpuno različite dimenzije čovjekova bića, stvara mlade s nezrelim identitetom, pa stoga i neodlučnošću u izboru zvanja.⁹⁷

Iako svjesni da čestim promjenama i umnažanjem iskustava bez kriterija ne ispunjavaju svoje najdublje težnje za ljubavlju, slobodom i autentičnošću, mladi ljudi ipak nemaju hrabrosti učiniti nešto više. U življenju kršćanskih i evanđeoskih vrijednosti često su žrtva svoje okoline pa iz straha da ne budu odbačeni od društva svojih vršnjaka ne žive prema onome u što su sami uvjereni. U takvim trenucima kad ih se odbacuje i ismijava presudna je uloga i pot-

⁹⁵ Usp. *isto*, str. 18.

⁹⁶ Usp. Á. CHORDI MIRANDA, *Otkrivena lica. Pastoral s mladima danas*, u: »Kateheza« 28 (2006) 4, 405-416, ovdje str. 405-406.

⁹⁷ Usp. V. MANDARIĆ, *Mladi i Crkva na istoj valnoj dužini – utopija ili stvarnost?*, u: »Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije« 130(2002)4, 200-204, ovdje str. 201.

pora zajednice. Mladi trebaju svjedoke, osobe i okruženje koji vlastitim primjerom pokazuju da je u našem društvu moguće živjeti u skladu s evanđeljem. U tom smislu pastoralni radnici danas sve više prepoznaju da su najbolji svjedoci mladima njihovi vršnjaci – mladi, osobito oni koji su uključeni u crkvene pokrete i udruge.⁹⁸

Izazovi s kojima se susreće Crkva u pastoralu duhovnih zvanja zahtijevaju od nje da pomogne mladima u osluškivanju Božjeg poziva, da ih se u tome osobno prati, kako u ljudskom i psihološkom, tako i u duhovnom smislu. Dakako, tu se ne misli samo na pojedinačni razgovor, nego na cijeli skup osobnih odnosa koji mladom čovjeku pomažu da izravno usvoji vrednote i proživljena iskustva, pojašnjavajući i produbljujući motivacije i kriterije.

U praksi se kod praćenja duhovnih zvanja pozornost usmjerava na određene temeljne vidove ljudskog i kršćanskog rasta mladog čovjeka i razabiranja znakova duhovnog zvanja: poznavanja samoga sebe, odgajanja za čitanje vlastitog života kao dara Božjega te produbljivanja osobnog usvajanja evanđeoskih vrednota. U praćenju je nužno da mladu osobu prati netko tko ima iskustva u pastoralu duhovnih zvanja. Važno je da se u duhovnom praćenju koriste psihološko-pedagoške metode, te da se poštuje osobni proces pojedine osobe u praćenju.

Da bi im se pružila pomoć u traženju Boga i u prepoznavanju duhovnih zvanja, danas se u Crkvi probudilo veliko zanimanje za svjedočenje iskustva *lectio divina*. U mnogim su biskupijama čvrsto zaživjele škole molitve ili škole Riječi.⁹⁹ Tako zajednice postaju sposobne odgajati vjernike koji znaju uočiti djelovanje Duha u svojem životu.¹⁰⁰ Da bi u tome uspjele, kršćanske su zajednice pozvane davati primjer života punog ljudskosti i milosti, pozvane su bi-

ti svijetli znak ljubavi, škola zajedništva i duhovnosti.

Poziv je duboko zajedničarski. Ne može se protumačiti, a niti ponuditi bez odnosa prema zajednici. Iskustvo zajedništva vodi prema velikodušnim izborima i postaje motivacija za donošenje takvih izbora.¹⁰¹ Stoga bi svaka zajednica trebala biti dom i škola zajedništva. Zajedništvo traži kvalitetne međuljudske odnose, rast i uzajamno prihvaćanje, opraštanje i zajedničko sudjelovanje u istom poslanju. Tek s tako stečenim iskustvom moguće je postati autentični zagovaratelj i graditelj zajedništva u zajednicama mladih. Stvaranje ozračja zajedništva među mladima vrlo je važno u odnosu na sve veći individualizam u svim područjima života. Izgleda da su najbolja »vrata« za ulazak u svijet mladih »vrata« zajednice i zajedništva.

Uz zajedničko svjedočenje vjere i duhovnosti, župna, biskupijska, pa i redovnička zajednica ipak mora imati osobe zadužene prvenstveno za pastoral duhovnih zvanja, kolje se kroz određenu izobrazbu i formaciju osposobljavaju da život žive zrelo i radosno, da razumiju i žive duhovnost svoje zajednice te da vrše odgojno-pastoralno poslanje kompetentno i stručno, što će im pomoći da mogu osobno pratiti one koji pokazuju smisao za duhovni poziv.

Naravno, u tome im mogu puno pomoći i određena znanja i vještine koji se

⁹⁸ Usp. L. ROSÓN, *Promicanje zvanja kao temeljna dimenzija pastorala mladih*, u: »Kateheza« 28(2006) 2, 128-136, ovdje str. 130.

⁹⁹ Usp. C. M. MARTINI, »*Lectio divina* i prepoznavanje zvanja

, u: »Posvećeni život« 5(1988)1, 38-43.

¹⁰⁰ Usp. Á. CHORDI MIRANDA, *Otkrivena lica. Pastoral s mladima danas*, u: »Kateheza« 28(2006) 4, 405-416, ovdje str. 405-406.

¹⁰¹ Usp. J. E. VECCHI, *Pastoral mladih. Izazov za crkvenu zajednicu*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1998, str. 211.

mogu steći kroz učenje i vježbanje. No oni im sami za sebe nikako nisu dovoljni. Oni su tek pomoć na tom putu. Sadašnja situacija od pastoralnih radnika zahtijeva veliku sigurnost i svjesnije življenje duhovnosti po kojoj će postati alternativna svemu što se nudi svijetu mladih i društvu općenito.

Formacija animatora za nove izazove zahtijeva poznavanje konkretnih prilika u kojima mladi žive, otkrivanje *vrata* kroz koja možemo doći do srca mladih, istinsko svjedočenje ljudskih i kršćanskih vrednota, brigu oko razvijanja animacijskih sposobnosti. Od animatora duhovnih zvanja očekuje se sposobnost za dijalog i komunikaciju, spremnost za slušanje i umijeće razlikovanja. Oni trebaju biti nositelji i objavitelji istinskih vrijednosti, spremni sučeliti se s pitanjima mladih. Potrebni su odgajatelji koji su se sposobni smjestiti u prostore u kojima mladi svakodnevno žive, oslušujući ih kroz upoznavanje, suživot, radosnu prisutnost punu razumijevanja.¹⁰² To nam je, ustvari, posvjedočio Isus, koji je kao uzorni animator znao naći mjesta i načina kako susretati ljude i buditi u njima želju za istinskim vrijednostima svoga evanđelja. Dakako, animator treba znati kada i gdje će susresti ljude te kako će im pomoći da otkrivaju otajstvo Boga u svojem životu. U tome je važno izbjegavati improvizacije, a nasuprot tome nuditi dobre programe s promišljenim evangelizacijskim i odgojnim projektima, stvaranim u zajedništvu s ostalim članovima zajednice.

U pastoralu duhovnih zvanja važno se je također osloboditi pretjerane brige o kandidatima za određeni način života, a odlučiti se pružati potrebno usmjeravanje svakom mladom čovjeku. Svi imaju neki poziv i svima bez razlike treba pomoći da ga otkriju i velikodušno na nj odgovore.

Sve već rečeno predstavlja, moglo bi se reći, glavni put pastoralu duhovnih zvanja

i njihova raspoznavanja. Taj put potvrđuje svoju vjerodostojnost, tj. on mladoga čovjeka dovodi do temeljnog pitanja – što mi je činiti.

Da bi došli do tog odgovora, današnjim su mladima potrebni ljudi koji se ne štede, koji im nesebično poklanjaju svoje vrijeme i blizinu, svoju pažnju i razumijevanje, koji svjedoče ljubav i zajedništvo. To je posvjedočen i jedini siguran put do željenog cilja u promicanju i praćenju zvanja, jer – kako kažu biskupi Švicarske – mladi imaju »šesto čulo« koje im pokazuje tko ih istinski ljubi i tko se trudi razumjeti ih i pomoći im. Oni osjećaju simpatiju prema onima odraslima koji, premda postavljaju zahtjeve i često čak kruto nastupaju, ipak ništa drugo nemaju pred očima nego istinski životni razvitak mladih.¹⁰³

Stručnjaci za pastoral mladih reći će kako se čini da problem nije ni u mladima ni u projektu pastoralu mladih i pastoralu duhovnih zvanja, nego je u tome što nema ljudi koji će biti dulje s njima, kao što su to činili sveci i velikani prošlih stoljeća. Ili, kako kaže Jesús Manuel García: »Crkvi nedostaje muškaraca i žena, značajnih svjedoka etičke ljepote, humanosti i kršćanske vjere, koji mogu nastaviti privlačiti mlade za sve više ideale. Nažalost, nedovoljno je mašte i kreativnosti da bi predstavljanje tih modela obnovilo oduševljenje mladih.«¹⁰⁴

Uza sva znanstvena tumačenja i metode kako u mladima buditi osjećaj za duhovna zvanja, potreban je prije svega pogled utemeljen na vjeri. Jedinствен i siguran program kako mladima pomoći da se

¹⁰² Usp. R. TONELLI, *Pastoral mladih suočen s novim problemima?*, u: »Kateheza« 27(2005)1, 39-71, ovdje str. 65.

¹⁰³ Usp. ŠVICARSKI BISKUPI: *Crkva i mladež danas*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1969, str. 8.

¹⁰⁴ J. M. GARCÍA, *Obzorja duhovnosti za mlade u Europi*, u: »Kateheza« 27(2005)2, 152-169, ovdje str. 159.

otvore duhovnom zvanju je Isusov poziv na molitvu: »Molite, dakle, gospodara žetve da pošalje radnika u žetvu svoju« (Mt 9, 37). Molitva za duhovna zvanja je i danas najveća snaga koja omogućuje mladim srcima da se oslobode svih utjecaja i za-

namnih ponuda današnjeg svijeta te se radosno odazovu Bogu u svećeničkom ili redovničkom zvanju.

Duhovno zvanje je Božje djelo, a mi smo samo radnici u njegovoj sjetvi i njegovoj žetvi.